

Citát:

„Ten má právo kritizovat, kdo má odvahu pomáhat.“

Abraham Lincoln

ÚVODNÍK

Vážení čtenáři,

v důsledku pokračujícího suchého a teplého počasí nabývá kůrovcová kalamita gigantických rozměrů a další zhoršení situace lze předpokládat v příštím roce. Nejde ale o záležitost zcela nepředvídatelnou. Chřadnutí smrku na severní Moravě doprovázené žírem kůrovce se projevovale již řadu let zpátky, ale odpovědná ministerstva problém vidět nechtěla a někteří správci státních lesů často skutečný stav tajili. Poprvé ministerstvo zemědělství veřejně připustilo, že je situace vážná v roce 2016. Státní podnik, který se díky systému komplexních zakázek na pěstební a těžební činnost zbavil odpovědnosti za zaměstnávání lidí v lese a odpovědnosti za prodej státního dřeva, se ale dál holedbal vysokými zisky a soutěžitelé dál nabízeli ceny, které už byly zcela mimo realitu. Situace se ale postupně pro všechny aktéry stávala neudržitelnou, a tak vláda na svém zasedání 25. září 2017 státnímu podniku posvětila ukončení smluvních vztahů s lesnickými firmami dohodou bez jakýchkoliv sankcí. Tento generální pardón umožnil dál pokračovat v systému, který znemožňuje rychlé zpracování nahodilých těžeb ve státních lesích a jehož plody zásadním způsobem dopadly na ostatní vlastníky lesů.

O tom, že situace v českých lesích je nadmíru vážná, věděl jak nynější premiér, tak i řada jeho současných ministrů a krajských hejtmanů. Jejich veřejné překvapení je proto více než zarážející a vybízí k řadě otázek. Jak to, že ministr životního prostředí v květnu 2018 údajně neměl zdání o blížící se ekologické katastrofě? A jak vzápětí mohl nárokovat kompenzace pro národní parky na boj s kůrovcem z důvodu poklesu cen dřeva v částce 1400 Kč na hektar, když současně tvrdil, že národní parky problémy s kůrovcem nemají a že dřevoproductní funkce v lesích národních parků nemá zásadní význam? Nad řešením či spíše neřešením situace svými předchůdci se v květnu letošního roku podíval premiér, i když právě on sám

Bez efektivní a účinné pomoci státu čeká lesní majetky ekonomická a ekologická katastrofa. Ilustrační foto: Ing. Martin Kodeš

jako bývalý ministr financí společně s ministry dopravy a vnitra mohl resort zemědělství v boji s následky sucha a kůrovce podpořit výrazně dřív. Na jednání 31. května pan premiér avizoval ochotu pomoci vlastníkům nestátních lesů při likvidaci kůrovcové kalamity zavedením sazbové dotace ve výši 600 Kč/m³ vytěžené kůrovcové hmoty. Za pár týdnů už ale příslib neplatil a zvažovaná dotace na asanaci kůrovcového dříví se smrškla na třetinu, a navíc o ni bude možné požádat až od příštího roku.

Situace malých a středních lesnických podniků je zoufalá. Chceme odpovídající náhradu za ztrátu zpeněžení dříví, podobně jako dostávají zemědělci v době sucha,

ale namísto pomocné ruky se nám zatím dostávalo převážně výmluv a zdržovací taktiky. Od ledna letošního roku proběhl bezpočet jednání na MZe, na Úřadu vlády, ve sněmovních výborech, se zástupci Asociace krajů, poslanci, ale praktické výstupy nejsou uspokojivé. Určitou naději slibují jednání s novým ministrem zemědělství Tomanem. Mašinerie státu je ale pomalá a skutečná finanční pomoc vlastníkům lesů zatím v nedohlednu. Navíc se znovu opakuje myšlenka zákazu úmyslných myšných těžeb - to bez odpovídajících kompenzací považujeme za zcela nepřijatelné. Jak může stát vůbec pomýšlet na to, že soukromým majitelům zastaví jejich

v podstatě jediný příjem bez náhrady? Máme propustit zaměstnance? Kdo se bude o lesy starat? Máme přestat platit závazky vůči našim dodavatelům, vůči státu, bankám a dalším institucím? Je snad cílem zničit soukromé lesnictví?

Zájmem majitelů lesa je zachránit lesy pro potomky, zachránit české lesní bohatství proti neschopnosti a neodpovědnosti našeho státu a našich politiků. A jsme připraveni k tomu použít všechny prostředky, které nám demokracie a snad ještě právní stát umožňují.

Ing. František Kučera
předseda SVOL

Ekonomika lesního majetku v době klimatických změn

Konference SVOL 2018

XVII. konference SVOL se konala ve dnech 23.-24. dubna v Třebíči. Napříč shromážděním delegátů rezonovala nespokojenost s pomalou reakcí resortu a vlády na kalamitní situaci v českých lesích a obavy o udržení ekonomiky lesních majetků. Na jednání konference v působnosti valné hromady navázal odborný seminář a terénní exkurze v jedné z nepostíženějších lokalit Vysočiny.

Konferenci zahájil předseda SVOL František Kučera shrnutím aktivit sdružení v předchozím roce a potřebou hájit práva a zájmy vlastníků nestátních lesů i nadále prostřednictvím vlastní svébytné organizace, nikoliv pod taktovkou Agrární komory.

Poté seznámil delegáty s prioritami pro nadcházející období. Za ty považuje republikový výbor především systémové řešení mimořádných situací v lesích, prosazení platby na plochu v lesnictví, novelu zákona o lesích a zákona o myslivosti, urychlené dokončení novelizace „náhradových“ vyhlášek, jednání s Asociací krajů ve věci krajských dotačních programů do lesnictví, dobré fungování společného obchodu se dřívím, další prohlubování spolupráce s církevními lesy a rozšiřování komunikačních aktivit. Na závěr pak předseda poděkoval dlouholetému funkcionáři SVOL a Komory soukromých panu Josefu Bartoni-Dobeninovi za jeho přínos a dlouholetou aktivní činnost na úseku zahraniční spolupráce s asociacemi majitelů lesů v Evropě a v oblasti certifikace PEFC.

Ředitel odboru Petr Bureš zastupující na jednání náměstka ministra pro lesnictví ve svém příspěvku reagoval na požadavky SVOL k řešení kalamitní situace, které byly předloženy již bývalému vedení resortu. Problematice sucha na Vysočině a kůrovcové kalamitě v okrese Třebíč se krátce věnoval i radní Kraje Vysočina pro oblast lesního a vodního hospodářství, zeměděl-

pokračování na str. 2. »

Přírodní kalamity, jejich příčiny a následky

Mezi přírodní kalamity patří i aktuální kalamita kůrovcová. Klimatické extrémy (vichřice a orkány, extrémní teploty a srážky) byly i v minulosti, a to i v předindustriálním období. Jejich intenzita a častější výskyt jsou však v posledních 30 letech a zvláště po roce 2000 i ve středoevropském prostoru velmi významné. Přestože se srážky za toto období v průměru významně nezměnily, střídají se delší období sucha ve vegetační době sbleskovými srážkami. To znamená především na orné půdě rychlý povrchový odtok a erozi. Příčinou jsou nadměrné meliorace, velké

pokračování na str. 3. »

ství a životního prostředí Martin Hyský.

K tématu vystoupil člen předsednictva SVOL Radomír Charvát. Zdůraznil, že stávající lesnická legislativa neumožňuje řešit situaci pružně a rychle, a její změny stejně jako pomoc lesnickému sektoru ze strany státu jsou pomalé. Za příčinu kalamit označil nejen vlivy sucha a oteplování, ale i systém zakázek a obchodní model nastavený u LČR. I když se ukázalo, že systém je přežitý, ani kalamita stávajícího rozsahu nepřiměla politiky k jeho změně.

Z konference SVOL. Zleva předseda Komory soukromých lesů Richard Podstatzký Thonsern, předseda SVOL František Kučera, ředitel odboru Petr Bureš.

Dále uvedl, že zásadní chybou bylo zúžení asanačních opatření na včasný odvoz z lesa, ztráta vlivu ministerstva zemědělství a akceptování názoru, že kůrovec je součástí životního prostředí, který bez jakékoliv odpovědnosti za les podsouvají veřejnosti některé ekologické organizace, politické strany, ale i někteří vysokoškolští profesori. Na závěr pak vyjádřil obavu o zneužití kůrovce situace a zavádění nucené správy na soukromých majetcích. Předseda Slovenské lesnické komory Milan Dolňan poukázal na aktivity občanské iniciativy „My sme les“, která mediálně uchopila lesnická téma a obrátila je proti vlastníkům lesů a lesníkům na Slovensku.

S konceptem plošné platby za ekosystémové služby v lesnictví seznámil přítomné Petr Jelínek; jednání v této věci s ministerstvem zemědělství a akademickými pracovníky budou dále pokračovat. O průběhu a výsledcích společné komunikační kampaně „Doba dřevěná“, která probíhala na přelomu r. 2017 a 2018 informovala Marie Růžková. Zprávu o vývoji členské základny a hospodaření za loňský rok podal předseda revizní komise Jiří Žabka; aktuálně má SVOL více než 630 členů, kteří hospodaří na cca 404 tis. ha lesa.

Dopolední část konference v působnosti valné hromady zakončilo schvalování úpravy stanov a návrhu usnesení. V následné diskusi delegáti kritizovali vypovězení smluv státním podnikem LČR službovým organizacím bez náhrady škody, přeplácení služeb a dumpingové ceny dříví při prodeji dřeva nastojato v elektronických aukcích, kdy vyvolávací ceny nedosahují ani výše nákladů na těžbu a přibližování. Konference pak pověřila republikový výbor sledováním míry ovlivnění trhu se dřevem a cen služeb v lesnictví u státních lesů a v případech podezření na nestandardní cenovou politiku podniknutím přírodních kroků.

Odborný seminář

Odbornou část konference zahájilo vystoupení Dalibora Šafaříka z Ústavu lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky Mendelovy univerzity v Brně. Úvodem zdůraznil, že probíhající klimatické změny a stále častější extrémy počasí s sebou nesou vážné dopady do vyrovnanosti

hospodaření lesních podniků, které se mohou projevat jednorázovým či ve zkráceném období významným navýšením tržeb z nahodilých těžeb, následným nárůstem nákladů na péstební činnost a opravy lesních cest, změnou renty z lesního majetku a narušením vyváženého plnění funkcí lesních ekosystémů. V dalším se pak podrobně věnoval problematice daňové rezervy na opravy hmotného majetku a rezervy na péstební činnost. Upozornil na časté chyby ve výkladu zákona a z toho plynoucí nejistotu daňových poplatníků. Za jedno z úskalí zákona ozna-

čil tvorbu rezervy podle výše vytěženého objemu dřevní hmoty. Majitelům lesa pak doporučil tvorbu rezervy na období 1-5 let, s tím, že doba 1–10 let je provozně dobře uchopitelná s ohledem na dobu platnosti LHP, při tvorbě rezervy na delší období dochází k znehodnocení peněz v čase.

O praktické zkušenosti při zvládnutí kalamity mimořádného rozsahu se s účastníky konference podělil ředitel akciové společnosti Lesy města Olomouce David Janásek. Připomněl, že v období posledních 5–7 let byly roční srážkové úhrny v regionu až o čtvrtinu nižší než dlouhodobý průměr. Průměrná roční teplota přitom byla naopak o 0,7–2,3 °C vyšší než dlouhodobý průměr (údaje z meteorologických stanic ČHMÚ Paseka, Šternberk, Červená). Výše těžeb se ještě v r. 2011 pohybovala na hranici ročního etátu (23 tis. m³), k razantnímu navýšení nahodilých těžeb došlo v r. 2014. V r. 2016 se zvýšil objem roční těžby více než 5krát, nahodilé těžby činily 100 %. Ani v letošním roce se podle ředitele Janáskova situace nezlepší. Pro přípravu ploch na zalesnění, ale i z ekonomického hlediska přistupují k těžbě „aktivních“ stromů i kůrovcových souší zároveň. Výstavky a porostní zbytky padly za oběť následných větrným epizodám. Pro zalesnění využívají obalované sazenice, jsou sice dražší, ale náklady se vrátí v lepší ujmavosti, není pak potřeba tolik vylepšovat. Zpracování kalamity komplikuje nedostatečná kapacita lidských zdrojů, chybějící vagony a vážnoucí odbyt. Zvýšené příjmy z lesa využije město také na financování oprav lesní infrastruktury poškozené v důsledku odstraňování následků kalamity.

Podrobnou informaci k přípravě novelizace vyhlášky č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů, podal odborný poradce SVOL Josef Vovesný. Návrh upravuje druhové spektrum vhodných dřevin tak, aby odráželo očekávaný teplotní posun a umožnilo lesním hospodářům využít nejširší možné skladby dřevin odpovídající stanovišti a klimatu.

Docent Jiří Remeš pak navázal přednáškou, jak adaptovat hospodaření ve smrkových porostech na změnu klimatu, a přitom neohrozit produkci lesa. Uvedl,

že lze očekávat změny jak pozitivní - ve vyšších nadmořských výškách nárůst produkce související s prodloužením vegetační sezóny, rychlejší dekompozici nebo zkrácením období se zamrzlou půdou, tak i změny negativní, a to zejména s předpokládaným nárůstem stresu suchem v nižších nadmořských výškách. Za základ označil postupné snižování výměry zranitelných smrkových porostů v nižších vegetačních stupních (zejména ve 3. a 4. LVS), zvyšování zastoupení dřevin tolerantních ke stresu suchem v nižších a středních polohách a zlepšení přirozených adaptačních schopností lesa zvýšením druhové diverzity, a to včetně nepůvodních dřevin. Zásadní úlohu pak má výchova lesních porostů. Pro zmírnění následků klimatické změny doporučuje zahájit adaptační opatření preventivně, již v relativně zdravých porostech. Za nezbytné považuje využití vnitrodruhové variability dřevin a snížení doby obměty u smrku o 10–30 let. Zdůraznil, že přírodě blízké způsoby pěstování lesů jsou v různé míře kompatibilní s adaptačními principy, ale u řady z nich je jejich naplnění závislé na způsobu provedení v praxi. Jednotlivě výběrný způsob hospodaření nepovažuje za optimální variantu a spíše doporučil způsob skupinovitý při velikosti skupin 0,05–0,5 ha.

David Dušek z VÚLHM, výzkumné stanice Opočno, se ve svém vystoupení zabýval otázkou, zda je vůbec vhodné provádět v chřadnoucích smrkových porostech výchovné zásahy, aby se tím rozpad a destrukce smrkových porostů ještě neurychlil. Dosavadní šetření provedená v lesích na severní Moravě prokázala, že výchovné zásahy i v chronicky chřadnoucích porostech jsou žádoucí. Směřovat by však měly do mlazin z přirozené i umělé obnovy při horní porostní výšce do 5–10 (optimálně 7) metrů, ve

starších porostech (tyčoviny) by již hrozilo urychlení jejich rozpadu.

Závěrečné vystoupení patřilo docentu Petru Zahradníkoví z Lesní ochranné služby VÚLHM. Přítomné seznámil s historickým vývojem kůrovcových kalamit od r. 1964 (podrobnosti na str. 4 LOS aktuálně). Konstatoval, že při přemnožení kůrovce napadá i stromy zdravé, nevybírání si už jenom osluněné stěny porostů. Zdůraznil, že napadené stromy je třeba z porostů odstranit už v době, kdy se na kůře a kořenových náběžích hromadí drtinky ze závrťových otvorů, ale stromy jsou ještě zelené. Na závěr pak zhodnotil rizika jednotlivých metod asanace dříví. Připomněl, že odkorňování dříví nemá smysl, když je lýkožrout ve fázi žlutého brouka nebo kukel. Ani chemická asanace není samospásná - je třeba asanovat každý kmen ze všech stran, navíc účinnost insekticidu je časově omezená. Patentovanou metodou je obalování skládek fólií, do kterých je vhnán oxid uhličitý. To umožňuje dlouhodobé skladování nenapadeného i napadeného dříví, ale je poměrně drahé a hrozí riziko poškození fólie. Dobře funguje obalování skládek insekticidní sítí, na trhu je jich ale nedostatek. Fumigace skládek pod fólií plynem ethandinitril není zatím v ČR povolená metoda a funguje pouze na výjimku. I proto se začala zkoušet nová metoda asanace s využitím geotextilie vhodná pro menší a střední skládky dříví.

Závěr

Konferenci ukončil předseda SVOL s tím, že zástupci SVOL i Komory soukromých lesů budou tláčit na vládu a zákonodárce, aby urychleně přijali prioritní opatření k zabránění dalšího šíření kůrovce kalamity.

Ing. Marie Růžková
tajemnice SVOL

Exkurze na Třebíčsku

24. dubna navštívili účastníci konference SVOL Lesní správu Třebíč státního podniku LČR s cílem seznámit se s kalamitní situací rozpadu lesa v posledních letech. Doprovázeli nás ředitel lesní správy Aleš Rusek.

Cca 4/5 leží v PLO Předhuří Českomoravské vysočiny (33), zbytek PLO Českomoravská vysočina (16) Výměra lesní správy 16 tis. ha, etát těžby roční 98 tis. m³, zastoupení dřevin SM 39 %, BO 26 %, DB 15 %, BK 3 %, MD 7 %, ostatní dřeviny 10 %. Převládají svěží a bohatá stanoviště 70 %. Nadmořská výška cca od 350 do 650 m n. m. Srážky se pohybují od 500 (i méně) do 650 mm. Klimatické veličiny silně kolísají během roku, stanoviště jsou zvláště po roce 2014 typická nedostatkem vláhy na jaře a extrémními teplotami v létě. To je hlavní příčina odumírání dřevin v posledních letech.

Na Lesní správě pracují již 3 roky jen v nahodilé těžbě. V roce 2016 bylo vytěženo celkem 125 tis. m³, v roce 2017 na 190 tis. m³ dříví (dvojnásobek etátu), v roce 2018 se očekává totéž (velká defoliacie smrku, ale i listnáčů pokračuje). Běžná holina činí 150 ha, očekává se v příštích letech 200–250 ha. Využívá se spodní zmlazené patro s třešní, BŘ, BO, MD, SM, doplňují se uměle listnáče - BK, LP, JV a další dřeviny. Probíhá výrazné omezení smrku v umělé obnově lesa, a to již dlouhodobě.

Navštívili jsme revír Rouchovany, PLO 33. Jedná se o málo produktivní lesy (navazují na Mohelnskou step), zásoba mýtních porostů od 150 m³ do 350 m³/ha. Na odumírání borovice měla zásadní vliv ledovková kalamita v prosinci 2014 a dlouhé období extrémních letních teplot přesahujících 35 °C v r. 2015, kdy kalamitní těžba borovice začala. V následujících letech se škody stupňují – v r. 2016 dosáhly kalamitní těžby 40 tis. m³, násled-

ující rok 50 tis. m³. Do konce dubna 2018 předpokládá již 40 tis. m³. Na zeslabené jedince nalétává lýkožrout vrcholkový. Ochrana je obtížná vzhledem k výskytu ve vrcholech stromů. Odumírání a souše se tvoří i u dalších dřevin jehličnatých, ale i listnatých dokonce středního věku (DB a další OL, BŘ, JS).

Další zastávka proběhla v revíru Horní Vilémovice, PLO 16 – zastoupení SM v oblasti 85 %. V roce 2017 bylo vytěženo 40 tis. m³ kůrovce ve smrku, holiny 2–3 ha. Používají všechny dostupné způsoby ochrany a obrany (vývraty jako lapáky, otrávené lapáky, insekticidní sítě, nasazeno 24 tisíc lapačů bariérových).

Státní lesy provádějí odbornou správu lesů na dalších 6,5 tis. ha v nestátních lesích. Větší soukromí majitelé úkoly časově zvládají (duben 2018). Zdrojem šíření škodlivého hmyzu jsou často drobní vlastníci lesů (držba se dále drobí dědictvím), kteří jsou od svých lesů vzdáleni. Ukazuje se, že včasné zvládnutí úkolů u LČR naráží na systém veřejných zakázek dle platného zákona, dále vylidnění venkova, které má příčiny i důsledky už v transformaci státních lesů, tedy totálním oddělení správy majetku a výkonu prací. LS se snaží oddělením těžebních a péstebních zakázek zvýšit flexibilitu a rychlost provádění prací. Nedostatek kapacit a kvalifikované pracovní síly zůstává problémem, zvláště při radikálním poklesu zpeněžení dřeva (v roce 2017 poklesly výnosy za dříví až na 1/4).

Milé přijetí a navazující pochůzka v Oboře u Velkého Meziříčí, která patří členům rodiny Podstatzkých-Lichtenstein, byly příjemnou tečkou za dvoudenním náročným programem konference.

Ing. Josef Vovesný
odborný poradce SVOL

souvislé lány i ve svažitém terénu, zhutnění půdy mechanizací, změna struktury půdy nedostatkem humusu a další. Velmi závažným faktorem je ztráta vláhy ze srážek odsáváním vlhkosti výparem z povrchově přehřáté půdy nekryté řádně vegetací.

Změny klimatu a jeho významné kolísání zvláště v posledních desetiletích je uznáváno obecně jako globální faktor a to nejen na pevnině, ale i v mořích. Těžiště změn leží ve vysoce zalidněných oblastech zeměkoule (prognózován další nárůst) s intenzivním čerpáním přírodních zdrojů ať už neobnovitelných nebo obnovitelných, kam patří i lesy. O velkoplošné a dlouhodobé ztrátě lesa a jejím zásadním negativním vlivu na klima v krajině v globálním měřítku nejsou pochybnosti. **V lesích ČR je nejcitlivější dřevinou na kolísání klimatu smrk ztepilý. To se projevuje nejvíce v přirozených oblastech nízkých srážek v pahorkatině (cca 450- 600mm ročně), ale i v extrémních klimatických situacích i ve vrchovinách a na horách. Takové extrémní situace se bohužel vyskytují již od roku 2014.** Příkladem je i velkoplošný rozpad vyspělého lesa způsobený kalamitami větrnými a sněhovými a pak sekundárně kůrovcem za období 1980 až dosud v prostoru obou přeshraničních národních parků (NP Šumava a NP Bavorský les) na souvislé ploše 12 tis. ha jen v sousedějících hřebenových partiích obou národních parků. Příčiny a předpokládaný vývoj kůrovcové kalamity se potvrdily v plném rozsahu (expertní zprávy byly předány zadavatelům uprostřed vrcholící kůrovcové kalamity).

Důsledky vzniklé ztrátou nebo omezením základních pozitivních funkcí lesa v krajině, a to především vodohospodářské, lze očekávat v řádu desetiletí, zvláště když namísto rychlého zajištění holin doplněním sazenicemi přirozené skladby se dává přednost dlouhodobé sukcesi.

Jaké jsou hlavní rozdíly mezi poslední kůrovcovou kalamitou na Šumavě a současně probíhající kůrovcovou kalamitou v největší intenzitě na Moravě? (srovnání bylo provedeno vzhledem k probíhající politické licitaci o příčinách a následcích v těchto dvou nejvíce postižených územích):

Faktor	Šumava	Morava
poloha	horské lesy	pahorkatiny s přechodem do vrchovin
ohrožení extrémí teplot	jen částečně spec. stanoviště	velmi významné
ohrožení kolísáním srážek	významné	velmi významné až extrémní
ohrožení větrem	velmi významné až extrémní na velmi vlhkých stanovištích	významné až extrémní na vodou ovlivněných stanovištích
ohrožení václavkou	slabé	extrémní
ohroženíkůrovci na SM	významné	velmi významné až extrémní, nový kalamitní druh Ips duplicatus
ohrožení kůrovci na BO	slabé	významné
ohrožení emisemi	aktuálně nevýznamné	silné zvláště v zimě z Polska a ostravské aglomerace
ohrožení vícefaktorové	slabé až významné	velmi významné až extrémní
Plošné odumírání (přírodní faktory + vliv člověka)	* velkoplošné vyspělých porostů a to i v mladých porostech	**velkoplošné všech věkových tříd

*

V NPŠ již převládá druhá generace lesa po pralese a dominují kulturní lesy se změněnou dřevinnou skladbou a strukturou. Přirozená druhová skladba uvedena u SM 51 %, skutečnost nyní je 84 %. Podíl dalších významných dřevin JD, BK, KL činil 36 %, nyní skutečnost 9 %. Důsledkem rozšíření bezzásahových území z 13 % státního lesa v roce 1995 na 32 % k 1. 1. 2008 po Kyrillu došlo v podstatě k úplnému rozpadu vyspělých smrkových porostů v těchto územích. Kůrovec z těchto území byl až do vyčerpání zdroje (zeleňého lesa) zdrojem šíření do zásahových území s důsledkem rozsáhlých holin a dalšího narušení stability vyspělých porostů. Stav není uspokojivý ani dosud. Kalamita z října 2017 a března 2018 není dosud na Stožecku v plném rozsahu zpracována. Každé nové rozšíření bezzásahových území znamená dříve nebo později rychlý rozpad vyspělého horního patra smrkových porostů v NPŠ (dlouhodobý cíl je v NPŠ bezzásahovost na 75% plochy!).

**

Současný stav gradace kůrovců v lesích republiky nelze generalizovat, vyskytuje se regionálně základní až zvýšený stav, zvýšený, i kalamitní stav v rozsáhlých územích. Jedná se jednoznačně o mimořádnou situaci způsobenou na prvním místě stupňováním nepříznivých přírodních podmínek pro zdravý vývoj dřevin v posledních letech. Protože příčiny, jak shora uvedeno, jsou vícefaktorové, hovoříme o chřadnutí lesa. Na prvním místě stojí nedostatek vláhy v půdním profilu, v hloubce do cca 50cm místně velmi rozdílný, ve vyšší hloubce dlouhodobě velmi deficitní na většině území republiky. Proto již chřadne nejen smrk ztepilý, ale chřadnou až odumírají hlouběji kořenící dřeviny, borovice lesní, jedle bělokorá i listnáče, a druhotně jsou napadány podkorním i listožravým hmyzem. S prognózami meteorologů a klimatologů lesníci nevystačí (jsou jen krátkodobé nebo nabízejí vějíř možností vývoje v budoucnu) a aktuální vývoj může eskalovat i v tomto roce v dalších oblastech republiky.

Lesní hospodářství, státní správa, vlastníci lesů, postupně ale výrazně zareagovalo v posledních 30 letech na změnicí se přírodní podmínky (viz inventarizace lesů z hlediska vývoje dřevinné skladby ke smíšeným lesům a většímu uplatnění maloplošných forem hospodaření).

Návrh nové vyhlášky nahrazující vyhlášku č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezování hospodářských souborů je dle SVOL dobrým kompromisem pro vyvážené usměrnění ekonomického, ekologického a sociálního poslání lesů směřováním ke smíšeným lesům. Podmínky pro praktické uplatnění v praxi se však zásadně změnilly tím, že řada potřebných změn nebyla v minulosti řešena, byla odsouvána, což má důsledky pro budoucnost:

- struktura venkova jako nositele pracovní síly pro lesní hospodaření se rozpadla,
- transformace státních lesů vyčerpala svoje přednosti, totální oddělení správy lesa od výkonu činností vytváří trvale krizové situace, ovlivňující jak kapacitně tak finančně celý sektor,
- zakládání a pěstování smíšených lesů vyžaduje kvalifikovanou pracovní sílu zvláště v dělnických profesích – z jakých

Faktor	Šumava	Morava
poloha	horské lesy	pahorkatiny s přechodem do vrchovin
ohrožení extrémí teplot	jen částečně spec. stanoviště	velmi významné
ohrožení kolísáním srážek	významné	velmi významné až extrémní
ohrožení větrem	velmi významné až extrémní na velmi vlhkých stanovištích	významné až extrémní na vodou ovlivněných stanovištích
ohrožení václavkou	slabé	extrémní
ohroženíkůrovci na SM	významné	velmi významné až extrémní, nový kalamitní druh Ips duplicatus
ohrožení kůrovci na BO	slabé	významné
ohrožení emisemi	aktuálně nevýznamné	silné zvláště v zimě z Polska a ostravské aglomerace
ohrožení vícefaktorové	slabé až významné	velmi významné až extrémní
Plošné odumírání (přírodní faktory + vliv člověka)	* velkoplošné vyspělých porostů a to i v mladých porostech	**velkoplošné všech věkových tříd

zdrojů se bude nyní kvalifikovat a kdo za to bude odpovědný?

- státní správa je odpovědná za hospodaření s vysokými stavy spárkaté zvěře, investice do lesů z hlediska změny dřevinné skladby tak mohou být znehodnoceny,
- státní správa lesů neplní v potřebném rozsahu své zákonné funkce - je omezoována personálně a řada pracovníků nemá odborné vzdělání, natož praktické zkušenosti, tento stav se projevuje nejvíce u hospodaření v drobných lesích,
- stupňující se požadavky na plnění funkcí lesa charakteru veřejného zájmu jsou vlastníkům hrazeny částečně nebo vůbec,
- lesní hospodářství je podfinancované, kvalifikovaná pracovní síla a to i v pěstební činnosti lesa musí být lokálně stabilizována a motivována.

Ing. Josef Vovesný
odborný poradce SVOL
(1. 7. 2018)

Konec lesů na Vysočině?

Vysočina je aktuálně nejohroženější částí republiky v souvislosti s vývojem počasí a současnou kůrovcovou kalamitou. O rozhovor jsme proto požádali prokuristu Městské správy lesů Pelhřimov s. r. o. Ing. Martina Kodeše.

Odhady hovoří o 5 mil. m³ těžby kůrovcového dříví v regionu v příštím roce. Jak se vyvíjí situace na majetku, který spravujete?

Majetek města Pelhřimova zahrnuje cca 2060 ha lesních pozemků, je charakteristický poměrně velkou plošnou členitostí, nachází se na 36 katastrálních územích. Sestává se ze dvou větších lesních komplexů, které představují cca 60% celkové výměry majetku, zbytek je územně rozptýlen v různě velkých celcích od jednoho po desítky hektarů. Převažuje

Prosím nahradit popisem: Kůrovcová kalamita nabírá na intenzitě i v lesích města Pelhřimova.

5. LVS, okrajově je vylišen 6., v níže položených částech zasahuje do 4. LVS. V dřevinné skladbě převažuje smrk (77 %), listnaté dřeviny a jedle jsou zastoupeny 16 %, zbytek tvoří borovice, modřín a ostatní jehličnaté dřeviny.

Objem kůrovcových těžeb se začal mírně zvyšovat v letech 2008-2010, ročně činil cca 1100 m³. V následujících rocích 2011-2014 se situace vrátila do „normálního stavu“, těžili jsme cca 200 m³ kůrovcového dříví za rok. Zásadní přelom přinesl extrémně teplý a suchý rok 2015, kdy se průměrná letní teplota na Vysočině zvýšila o cca 4 °C oproti dlouhodobému průměru, zatímco srážky byly minimální. Mimořádně teplých je ale posledních 5–6 let. V r. 2015 jsme vytěžili 1700 m³ kůrovcového dřeva, v roce 2016 to bylo 3700 m³, v roce 2017 nárůst o dalších 800 m³, letos už víme, že objem kůrovcového dříví překročí polovinu etátu (dle aktuálně platného LHP činí etát 21 tis. m³). Situaci komplikují a znásobují následky vichřice Herwart 2017. U nás se jednalo o cca 13 tis. m³ plošně rozptýleného polomového dřeva, zvládli jsme sice zpracovat včas, všem vlastníkům se to ale plně nepodařilo. Vývoj kůrovcové kalamity bude zásadně ovlivňovat další vývoj počasí. Bude-li nám počasí přát a vrátí-li se v horizontu několika příštích let běžné srážky a teploty, je na našem majetku situace zvládnutelná. Pokud nám ale počasí přát nebude, tak se obávám, že při sebelepší naší snaze a sebevětším úsilí není v našich silách kůrovce zastavit.

Na Vysočině jsou desetitisíce drobných vlastníků, s řadou z nich sousedíte. V minulosti jste jim nabízeli služby v lese, výkup dřeva apod. Pokračujete v tom i nyní?

Bohužel to není možné. V tento kritický čas všichni potřebujeme zpracovat velké objemy nahodilých těžeb ve velice krátkém

čase. Na Vysočině podobně jako v celé republice je nedostatek zpracovatelských kapacit. Drobní vlastníci jsou ve dvojí pasti, když už se jim podaří sehnat těžaře, vyvstává problém, komu dřevo prodat. My standardně tyto služby poskytujeme, vloni jsme od malých vlastníků, soukromníků i obcí, vykoupili de facto téměř polovinu objemu námi vytěženého dřeva, přibližně 9 tis. m³, nicméně v současné době jsme museli výkup dřeva do odvolání zastavit. Dřezozpracující firmy místo toho, aby nám objemy dřeva spíše zvedaly, dodávky krátí. Musíme samozřejmě nejprve zobchodovat vlastní dřevo, jsme na tom existenčně závislí, máme odpovědnost vůči vlastníku lesa, zaměstnancům, závazky k dodavatelům, ke státu atp.

Upřednostňujete vlastní zaměstnance, nebo spíše využíváte služeb OSVČ?

Převážnou část v pěstební činnosti zajišťujeme vlastními zaměstnanci, v těžební činnosti máme dva technologické prostředky - jeden traktor s navijákem a rampovačem, jeden traktor s hydraulickou rukou a vyvážecí károu. V těžbě dlouhodobě zaměstnáváme 3–4 pracovníky, většinou řešíme OSVČ. Problém je, že věk pracovníků v lese se zvyšuje, mladí lidé nemají o práci v lese zájem. Do budoucna to není dobrý výhled. V minulých letech

se částečně řešil tento trend nasazením harvesterových technologií s vysokým výkonem a nízkou potřebou objemu lidské práce. To ale funguje jen do té doby, než je potřeba zpracovat prostorově rozptýlenou nahodilou těžbu, což byl právě problém vichřice Herwart a koneckonců částečně i aktuální kůrovcové kalamity. Jsou samozřejmě vlastníci, kteří potřebují těžit velké objemy kůrovcové těžby, ale tam, kde kůrovec teprve začíná a vyskytuje se v řádu desítek nebo jednotek m³ v dané porostní skupině, harvestory využít nelze.

Od srpna letošního roku se mohou také lesnické firmy zapojit do programu pro zrychlené udělování víz pro cizince, a to buď formou tzv. zaměstnanecké karty nepřesahující 1 rok, nebo formou dlouhodobého víza do 6 měsíců na sezónní práce. Uvažovali jste o využití této možnosti?

Uvidíme, vše záleží na tom, jak bude systém pružný. V lese je možné plánovat za situace, pokud hospodaříme za běžných podmínek, v běžných letech. Na počátku kalamity se situace skutečně mění během týdne, 14 dnů, maximálně měsíce a vlastník má velice krátký časový úsek na zpracování hmoty v lese, než kůrovec dokončí vývoj dané generace a vyčlívne. Je obtížné dopředu naplánovat, jaký počet zahraničních pracovníků budu v kalamitě potřebovat, když nevím, zda a kdy budou potřeba.

Daří se Vám zobchodovat všechno dříví?

V jarním období jsme museli část dříví umístit krátkodobě na náhradních skládkách. Nyní ve 3. Q jsme prozatím v situaci, že zvládáme prodat to, co vytěžíme. Situace je ale nepředvídatelná. Dřevo je na trhu přetlak, nejen u nás, ale prakticky v celém středoevropském regionu.

Vzhledem k tomu, že dřevo je surovina dlouhodobě i střednědobě velice obtížně skladovatelná, s vysokými náklady na uskladnění, rozhodně bychom uvítali rozšíření odbytových možností i mimo Evropu s garancí státu za provedení platby. U malých vlastníků by stát mohl vypo-moci např. intervenčním nákupem dřeva, byť je to diskutabilní záležitost. Po určitém boomu může být čerstvého dřeva na trhu nedostatek. Pokud by stát byl schopen po určité období dřevo nakoupit a usklad-nit třeba na mokřích skladech, byla by to šance. Nevím, jestli je to průchozí, nicméně mnoho jiných možností není.

Jak se vyvíjejí ceny dřeva?

Velice špatně, v tomto kvartálu jsou ceny nejhorší za poslední čtyři roky, zejména kůrovcového dříví, ale překvapivě i zdravého v kategorii B, C, byť ceny řeziva za poslední roky stagnují nebo rostou. Proč to tak je, ať si každý doplní sám.

Pokles průměrného zpeněžení, růst nákladů v těžbě a následně pěstební činnosti, nemáte obavy z ekonomické stability?

Pokud bude současný vývoj pokračovat, budou dopady na vlastníky lesů a subjekty hospodařící v jejich lesích velice výrazné a mohou být až fatální. Jsou to celkem jednoduché počty. My jsme v letošním roce zpracovávali takřka výhradně nahodilé těžby a dřevo z mladých probírek. V prvním pololetí jsme měli 85% nahodilých těžeb, ve srovnání s uplynulým rokem máme propad zpeněžení o 250 Kč/m³, celkový roční objem tržeb tedy bude oproti předchozímu roku nižší minimálně o 5–6 mil. Kč. To v ročním obratu firmy 40–45 mil. Kč není zanedbatelná částka. A to je třeba říci, že jsme teprve na začátku. Po Herwartu nebylo dřevo tak fatálně znehodnocené, dnes je téměř jisté, že budeme v druhém pololetí těžít jen kalamitní kůrovcovou hmotu. Průměrné zpeněžení kůrovcového dříví lze při současných cenách očekávat někde mezi 700–800 Kč/m³. „Čistá“ výtěž po odečtení nákladů na těžbu a přiblížení nepokryje náklady na běžný provoz, režie, zajištění oprav, povede k záporným hospodářským výsledkům. Přitom musíme čelit tlaku na růst mezd, nedostatku pracovní síly v lesnictví a nárůstu cen za práce v lese. Bez pomoci státu či vlastníka majetku nebude žádný subjekt hospodařící v lese a potýkající se s kůrovcovou kalamitou schopný situaci ekonomicky ustát.

Blíží se konec lesů na Vysočině?

Z pohledu dnešní doby se i některá počínání našich předchůdců mohou jevit jinak. Les roste 100–120 let. My dnes na majetku sklízíme porosty, které zakládali naši předchůdci na přelomu devatenáctého a dvacátého století v nejlepším přesvědčení a víře, že svým následovníkům předávají kvalitní a výnosové porosty. Změna počasí v posledních několika letech je zásadní, dramatická – výrazné zvýšení průměrné teploty ve vegetačním období, razantní úbytek srážek. Za dobu, po kterou spravujeme městský majetek (27 let) jsme snížili zastoupení smrku o cca 5% ve prospěch jedle a listnáčů. V porostech mladších 20 let máme smrk zastoupen 54 %, listnaté dřeviny a jedlí 43 %. Podobně činí i ostatní vlastníci. Podle údajů Zele-né zprávy je smrk zastoupen při umělé obnově za období 2000–2017 cca 43%, stejný podíl mají tzv. meliorační a zpevňující dřeviny. Je otázka, jestli i takovýto podíl smrku je do budoucna udržitelný. Ale ani listnáče nejsou všespasitelné, žádný živý zelený organismus neporoste bez přísunu vody. Pokles hladiny spodní vody je prokazatelný a problémy už pozorujeme i u listnatých dřevin. Doufejme, že se jedná jen o předčasně ukončení vegetačního období a na jaře opět zregenerují. Budou-li výkyvy počasí pokračovat, ani dřeviny, na které dnes přísaháme, bez vody neporostou.

Děkuji za rozhovor.

Marie Růžková
(17. 8. 2018)

Ekonomické šetření za rok 2017

Přesně před rokem se konal na MZe republikový výbor SVOL. Vedoucím představitelům ministerstva zde byl mimo jiné prezentován názor RV o potřebě obnovit v rámci rezortu pravidelný a profesionálně prováděný ekonomický výzkum, který by pro potřeby samotného rezortu, pro jednání vlády i jiných ministerstev, ale i vlastníků lesa poskytoval ověřené a hodnověrné informace o ekonomické situaci lesních majetků v této republice. Při své argumentaci se členové SVOL opírali o zkušenosti kolegů-lesníků z Rakouska, Německa a Švýcarska, kde je zjišťování dat o ekonomické situaci vlastníků lesů již po tři desetiletí prováděno pomocí sítě tzv. testovacích podniků. Tento systém prováděný institucí s garancí státu poskytuje záruku nestrannosti a spolehlivosti při získávání dat, samozřejmostí je i finanční motivace respondentů šetření. Nedochází potom k fluktuaci účastníků šetření a údaje jsou dlouhodobě porovnatelné a nezpochybnitelné.

Základní údaje z výsledků šetření z let 2013 – 2017:

Obecné údaje o SVOL	T.J.	2013	2014	2015	2016	2017
Plocha lesů - členů SVOL	ha	385 940	385 940	398 096	398 210	402 898
Počet členů SVOL	členů	588	588	614	617	624
Průměrná výměra na 1 člena	ha/člena	656	656	648	645	646
Výsledky ekonomického šetření						
Počet účastníků šetření	počet	76	60	89	52	49
Výměra lesa jimi obhospodařovaná	ha	112 135	82 097	144 358	91 211	68 183
Průměrná těžba za rok	m³/ha	7,39	7,51	8,00	8,19	7,99
Náklady PČ	Kč/ha	1 704	1 689	1 711	1 733	1 593
Náklady na těžbu dříví	Kč/m³	154	144	146	181	153
Náklady na přiblížování dříví	Kč/m³	196	181	190	193	198
Příspěvek KÚ	Kč/ha	286	331	329	361	467
Průměrné zpeněžení dříví	Kč/m³	1 515	1 625	1 570	1 517	1 390

Bohužel ze strany MZe nedošlo za celý rok k žádnému posunu v této otázce, na vině je pravděpodobně i určitá míra politické nejistoty v našem státě v období po parlamentních volbách. Nyní snad již nastává doba klidnější a stabilnější, která bude více nahrávat i splnění požadavku SVOL na způsob zjišťování a využívání ekonomických informací v lesním hospodářství.

Vzhledem k vlastně nulovému pokroku v této otázce bylo rozhodnuto i v letošním roce pokračovat v ekonomickém průzkumu SVOL dosud zavedeným způsobem, tedy oslovením všech členů SVOL s lesními majetky o výměře větší než 200 ha a žádostí o vyplnění dotazníku ekonomického šetření SVOL za rok 2017. Návratnost dotazníků byla bohužel opět mírně nižší než v roce 2016. Tím, že se tentokrát šetření zúčastnily spíše majetky s menší výměrou lesa, však došlo k výraznému poklesu celkové výměry lesů, kterou respondenti šetření obhospodařují. Šetření se tedy týkalo roku minulého, kdy ještě nedošlo k tak dramatickému poklesu cen jehličnatého dříví jako v roce letošním. Výsledky, zejména průměrné zpeněžení za rok 2017, pak už ale jasně naznačily, že dobré roky lesního hospodářství rokem 2016 skončily a bude nutno hledat cesty, jak se vyrovnat s pokračujícím suchem a jeho důsledky v podobě kalamit v době ekonomicky výrazně méně příznivé než předchozích několik let.

Jednotlivé nákladové položky zjišťované v ekonomickém průzkumu se meziročně příliš nezměnily. U výnosových položek se samozřejmě cena dříví, klesající už i za rok 2017, plně projevila. Růst příspěvků na hospodaření v lesích jednoznačně potvrzuje, že rozhodnutí o sjednocení „Pravidel“ pro jejich výplatu byl krok správným směrem.

Propad průměrného zpeněžení naznačený v roce 2017 pokračuje mnohem dramatičtěji i v roce letošním, se všemi dopady pro ekonomiku lesních majetků. Vlastníci lesů, zejména v oblastech postižených plošným odumíráním smrku, stojí před obdobím, kdy bez finanční pomoci

zvenčí nebudou schopni zajistit obnovu svých lesů a plnění všech jejich funkcí. Stát bude ten, který bude muset přejít od slovního zdůrazňování významu lesa pro společnost jako nenahraditelné složky životního prostředí k finanční pomoci, alespoň částečně srovnatelné s objemy peněz plynoucími do zemědělství.

Zejména ochránci přírody mluví v poslední době o nutnosti rychlé změny ve složení našich lesů směrem k porostům listnatým. Lesníci si tuto nutnost nejen uvědomují, ale také již po více než dvě desetiletí aktivně provádí. Je však nutno si uvědomit, že změnu složení našich lesů nelze provést tak jednoduše jako změnit osevní postup v zemědělství nebo výrobu v průmyslu. Jde o dlouhodobý proces na desítky let, kdy ročně lze ovlivnit jen zhruba 1% plochy lesů, navíc jde o činnost značně nákladnou, podmíněnou plněním požadavků příslušných zákonů a vyhlášek, dostupností sadebního materiálu, pracovních sil a samozřejmě i finančních

prostředků. Navíc nikdo dnes nemůže jednoznačně vědět, jak se bude klima vyvíjet v dalších letech a jestli právě ty dnes prosazované listnaté dřeviny budoucí klima zvládnou. Jilmy, i jedle bělokorá, měly být podle všech poznatků ze 60. a 70. let minulého století již vymizelými dřevinami. Dnes jsou to dřeviny opět životaschopné a využívané, jasan byl naopak před deseti lety velmi doporučován a dnes postupně v porostech odumírá. Problematika klimatických změn a jejich dopadů na lesní hospodářství se nedá užít na odvolání ředitelů nebo jiná jednoduchá řešení. To jen „lesníci experti“ různých hnutí mají ve všem jasno!

Ing. Jelínek Petr
odborný poradce SVOL

LOS aktuálně

Výskyt škodlivých činitelů v lesích České republiky v roce 2017 v historickém kontextu

Klimatická změna, která na porosty na našem území začala výrazněji dopadat v 90. letech minulého století, se od roku 2015 projevuje celou řadou extrémních situací, často s vysokou četností (mírné zimy, časný nástup jara, vysoký počet tropických dnů, dlouhá období bez srážek, přivalové deště – ty pak mohou zvyšovat průměry, měsíční i roční). To vše ovlivňuje vitalitu porostů a následně pak obranyschopnost proti hmyzím škůdcům a houbovým chorobám. Nejvýrazněji se to projevuje u podkorního hmyzu.

Podkorní hmyz

Řešení situace s výskytem podkorního hmyzu na smrku je v současné době klíčovým prvkem v ochraně lesa. Dle údajů Lesní ochranné služby bylo evidováno celkem 3 740 tis. m³ kůrovcového dříví, což je o 25% více než v předchozím roce. Tento údaj je však podhodnocen. Zahrnuje

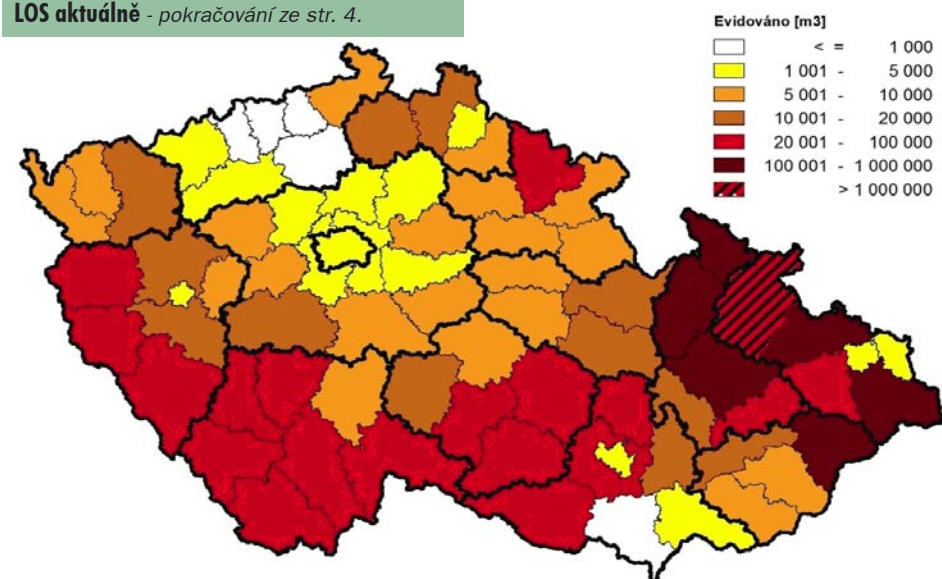
informace pouze z cca 70% území a navíc někteří vlastníci i kůrovcové dříví evidují dle prvotní příčiny, tj. především jako sucho, částečně také jako vlačavku. Reálný odhad tedy je celkem 5 500 tis. m³. Situace je dlouhodobě nejhorší na severní Moravě a ve Slezsku, ale výrazně se zhoršuje také podél jižní hranice od Znojma po Domažlice, kde v některých oblastech je již srovnatelná právě se severní Moravou. Vedle sucha se na negativním vývoji kůrov-cové kalamity ve smrkových porostech podílejí také polomy z podzimu 2016 a jara 2017. Dá se předpokládat, že situace, s ohledem na současný průběh počasí, se bude v roce 2018 nadále zhoršovat. Ohroženy mohou být i další oblasti bezprostředně sousedící s těmi nejvíce poškozenými. Reálně se dá očekávat i založení třetí generace.

Z historického pohledu jde o největší kůrovcovou kalamitu. První kalamity lýkožrouta s přesnějšími údaji byly u nás zaznamenány v Jeseníkách koncem první třetiny 19. století. Ty však dosáhly dohromady objemu pouze necelého 0,5 mil. m³. První rozsáhlou kalamitou byla gradace kůrovce po větrných polomech v letech 1868 a 1870 na Šumavě, rozsah kolísá mezi 6 – 11 mil. m³. Následovala poválečná kalamita v letech 1944–1952 (1954; i zde údaje o rozsahu kolísají, jako maximum je uváděn objem 8 mil. m³, ovšem zahrnuje oblast celého tehdejšího Československa). I tak se ale zdá nadhodnocený. Další gradace postihly již i střední a nižší polohy. Byla to kůrovcová kalamita z let 1983–1988 s uváděným rozsahem 4,4 – 6,6 mil. m³. Nebyla celoplošná, postihovala v různých letech intenzivně jednotlivé oblasti – Krušné, Jizerské a Orlické hory, Krkonoše, Šumavu, Třeboňsko, Jeseníky. Další gradace proběhla v letech 1993–1996, a to především v důsledku sucha; podařilo se jí však relativně rychle zlikvidovat. Celkem bylo tehdy postiženo 6,8 mil. m³. Poslední kůrovcová kalamita vznikla v roce 2003 a má tři fáze. Vznikla v důsledku abnormálně suchého a teplého roku 2003. V letech 2005 a 2006 se ji počalo dařit dostávat pod kontrolu, ale v roce 2007 zasáhl naše lesy orkán Kyrill a následně v roce 2008 orkán Emma. Ne všude byly vzniklé polomy včas zpracovány, a tak se kůrovcová situace opět zhoršila. Ke zlepšení došlo opět v letech 2011-2014. Pak ovšem přišel abnormálně suchý a teplý rok 2015 (srovnatelný s rokem 2003) a kůrovcová kalamita začala opět narůstat a trvá doposud. Zejména příčiny poslední fáze této kalamity jsou mnohem širší. Vedle hlavního spouštěcího mechanismu se v některých oblastech projevil vysoký početní stav l. smrkového z předchozího období, nedostatek pracovních sil zpomalující především těžbu a následnou asanaci a rozvrácený trh s dřívím, takže i neasanované dříví ve velkém množství zůstávalo na skládkách v lese nebo jeho blízkosti.

Objem evidovaného kůrovcového dříví na borovici činil v roce 2017 celkem 57,1 tis. m³, což je přibližně pětinasobný nárůst proti minulému roku. Zde se mnohem více projevovalo přímé odumírání suchem, následně pak houbovými patogeny. Podkorní hmyz napadal pouze část odumírajících borovic v důsledku výše uvede-ných příčin. Přesto nelze význam podkorního hmyzu na borovici podceňovat, a to z důvodu, že ne všechno odumřelé borové dříví musí být evidováno jako kůrovcové. Navíc je v současné době tento problém do jisté míry „bagatelizován“ díky menšímu a regionálnímu zastoupení borovice v našich porostech.

Historicky se obdobná situace projevila při kůrovcové kalamitě v letech 1993–1996, kdy objem evidovaného borového kůrovcového dříví překročil celkem 200 tis. m³, s maximem v roce 1995, kdy dosáhl téměř 120 tis. m³.

Podkorní hmyz na ostatních dřevinách nepředstavuje v současné době významnější ohrožení porostů, i když u některých

Evidovaný objem kůrovcového smrkového dříví v roce 2016.

druhů došlo k výraznějšímu nárůstu, ale z pohledu absolutních hodnot je to zanedbatelné.

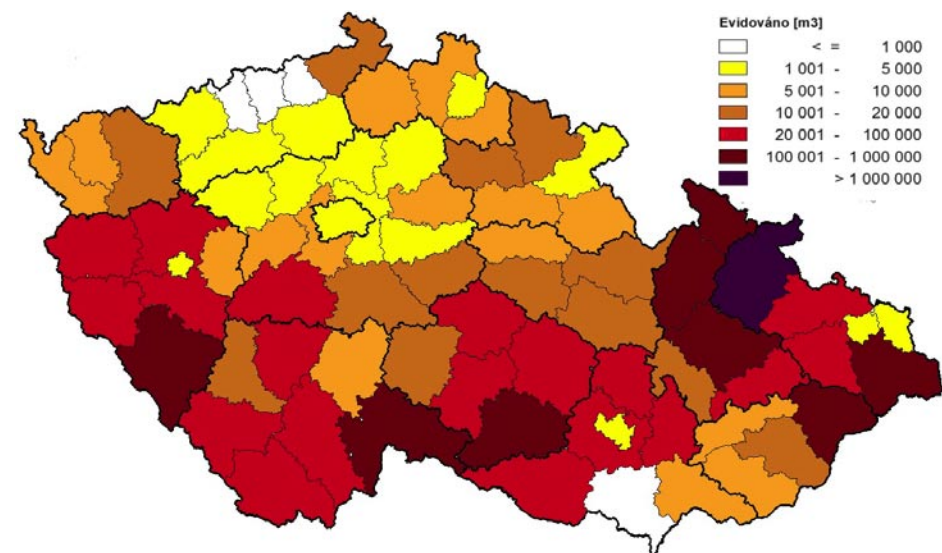
Listožravý hmyz

V roce 2017 byl zaznamenán zvýšený výskyt bekyně velkohlavé v oblasti jihozápadní Moravy. Dle kontroly hubek na

né ponravami na výsadbách, ale také na kulturách.

Savý hmyz

Ačkoliv škody korovnicí kavkazskou nebyly hlášeny, v některých oblastech se projeví poměrně významně (např. na Šumavě). Napadení touto mšicí někdy

Evidovaný objem kůrovcového smrkového dříví v roce 2017.

podzim roku 2017 se předpokládá dále zvýšený stav roce 2018 i v některých oblastech středních a východních Čech. Tyto předpoklady se naplnily, na některých lokalitách došlo k holožírům o rozsahu několika desítek hektarů. Dá se předpokládat, že k větší gradaci dojde v roce 2019.

Ostatní listožraví škůdci se v roce 2017 výrazněji neprojeví. Ovšem dle současného monitoringu se jeví možné přemnožení v roce 2019 sosnokaze borového na jižní Moravě, a to na ploše až několika tisíc hektarů. Bedlivě je nutné také hlídat výskyt bekyně mnišky.

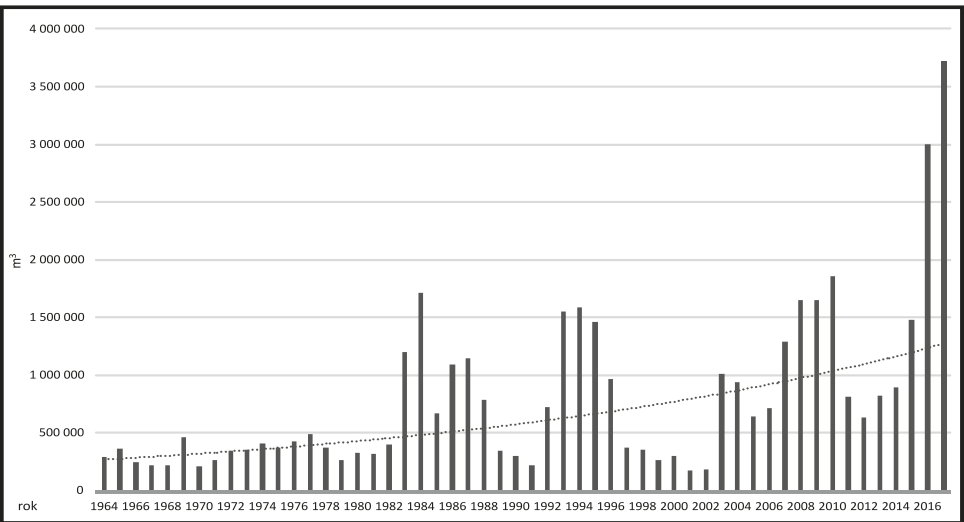
vedlo téměř k zániku až dvacetiletých jedlových kotlíků. Výskyt ostatních mšic není významný.

Ani v minulosti nebyly škody savým hmyzem z lesnického pohledu významné, i když lokálně a časově omezeně působily jisté problémy. Na nahodilých těžbách se však nepodílely.

Ostatní živočišní škůdci

Škody klikorohem borovým se v roce 2017 nevymykají dlouhodobému průměru kolem 2–3 tis. ha (v 80. a 90. letech minulého století cca 20–30 tis. ha).

Škody hlodavci byly v roce 2017 evido-

Objem evidovaného kůrovcové smrkového dříví v letech 1964-2017.

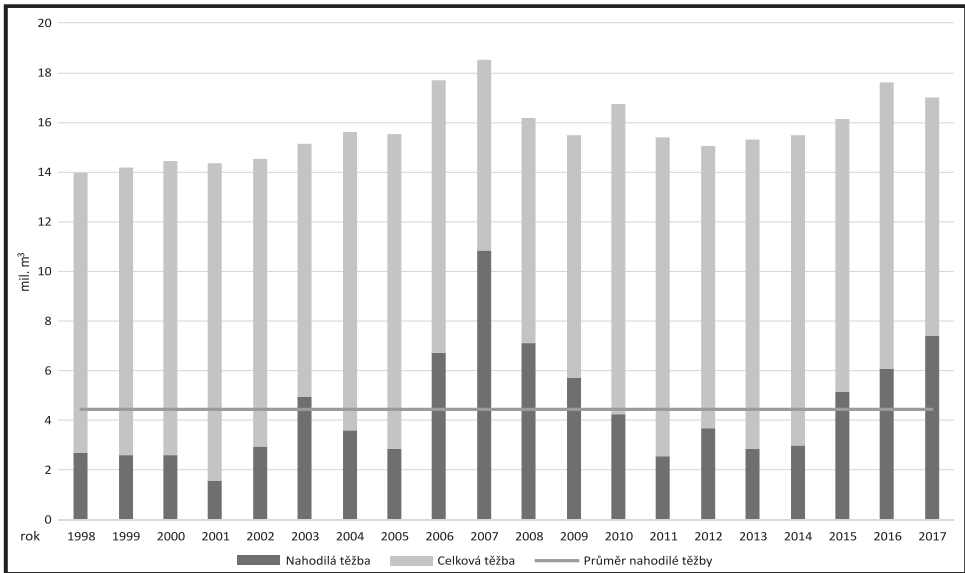
Z historického pohledu se na nahodilých těžbách významněji podílela pouze bekyně mniška, a to ve 20. letech minulého století, kdy bylo dle různých údajů vytěženo až 20 mil. m³. Význam ostatních druhů je zanedbatelný.

V roce 2017 nedošlo k rojení chroustů v žádné oblasti a ani v roce 2018 se jejich rojení neočekává; jeho rojení se v některých oblastech očekává až v roce 2019. O to více narůstají škody způsobené

vány na ploše 365 ha, což je přibližně třetina oproti roku 2016. Přesto stále patří mezi lokálně velmi významné škůdce způsobující rozsáhlé škody a lze očekávat jejich nárůst díky permanentnímu nedostatku účinných obraných metod založených především na používání rodenticidů. V 90. letech minulého století se často pohybovaly v rozpětí 2–3 tis. ha, s maximem v roce 1998 - překročily hranici 6 tis. ha.

Škody zvěří jsou „evergreenem“ ochrany lesa a v souvislosti se současnou kůrovcovou kalamitou v postižených oblastech v blízké budoucnosti jistě porostou.

podílejí tři faktory – abiotičtí, antropogenní a biotičtí činitelé. Abiotičtí činitelé (především vítr, v menší míře sníh a výjimečně i námraza, v posledních letech také

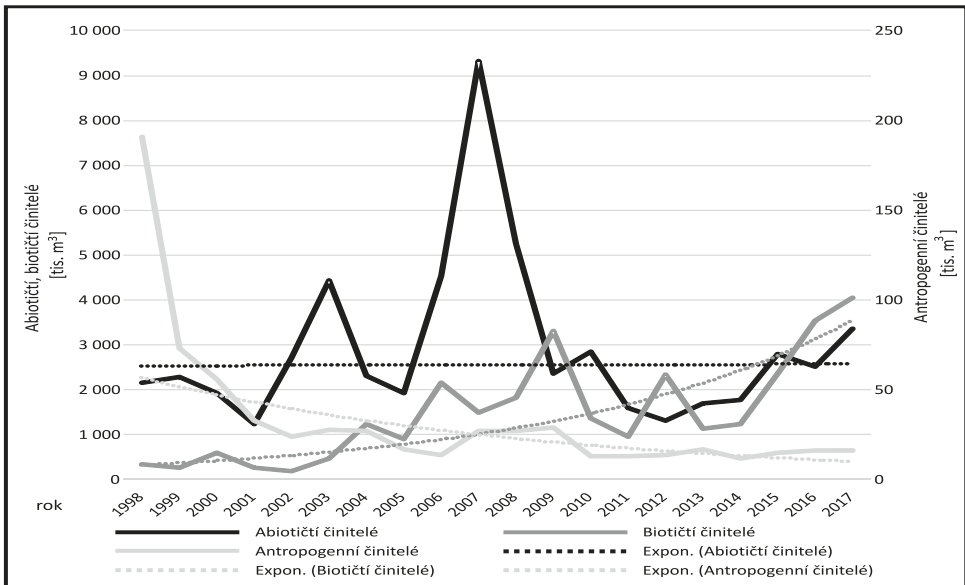
Vývoj celkové těžby se zohledněním těžby úmyslné a nahodilé během let 1998-2017.

Houbové choroby

Objemově nejvýznamnějšími houbovými chorobami byly václavky (zejména na smrku), kde bylo evidováno cca 0,3 mil. m³, a dále patogeny borovice Sphaeropsis sapinea a Cenangium feruginosum, které jsou v důsledku sucha významným faktorem při odumírání borových porostů.

Ve smyslu ohrožení existence porostů jsou i nadále velmi významné houby Hyme-

sucho) se v průběhu let vyskytují s různou intenzitou, a jsou většinou dominantním faktorem nahodilých těžeb. Antropogenní činitelé dominovali v 70. a 80. letech minulého století (v posledních dvaceti letech je jejich podíl zanedbatelný). Podíl biotických činitelů (prakticky pouze podkorního hmyzu, minimálně částečně také václavky) byl vždy menší než podíl abiotických a antropogenních činitelů, v posledních dvou letech byl však podíl

Vývoj objemu evidovaného dříví podle tří hlavních skupin škodlivých činitelů.

noscypus fraxineus na jasaněch nebo Phytophthora alni na olších.

Houbové choroby ve školkách působily pouze lokální škody.

Historie nahodilých těžeb

Podíl nahodilé těžby z těžby celkové, způsobené různými škodlivými činiteli, je významným indikátorem zdravotního stavu a stability lesních porostů. Významnějším ukazatelem se jeví celkový objem nahodilé těžby, která je objektivnějším údajem o vynucené těžbě v důsledku různých škodlivých činitelů, protože výše celkových (resp. úmyslných) těžeb je závislá na celé řadě faktorů. Na výši nahodilých těžeb se

biotických činitelů poprvé vyšší než výše uvedených dvou faktorů, a to i přes orkány Herwart a další.

Velkou výzvou pro lesníky v současné době je zvládnutí kůrovcové kalamity. Média nás informují, jak za všechno může sucho. Politici tvrdí, že pro řešení dlouhodobě dělají vše možné. Veřejnost to vnímá jako „fakt“. Je ale na nás, lesnících, abychom s tím něco udělali, i když spousta faktorů je proti nám.

Doc. Ing. Petr Zahradník, CSc.,
Ing. Marie Zahradníková
Výzkumný ústav lesního hospodářství
a myslivosti, v.v.i.

VE ZKRATCE

- Novela nařízení vlády č. 30/2014 Sb., o poskytování příspěvků na hospodaření v lesích – návrh novely předložilo MZe do meziresortního připomínkového řízení koncem května. Vypořádání připomínek ještě nebylo ukončeno. Návrh reflektoval dřívější požadavky SVOL na snížení byrokracie, přinášel zvýšení sazeb podpory přirozené obnovy MZD o 50 %, ale změnou třídění souborů lesních typů zároveň vylučoval z podpory umělou obnovu u dřevin základních i přímíšených v hospodářských lesích na převážně většině nestátních lesů. V průběhu dalších jednání s představiteli resortu se podařilo dojít ke konsenzu, nebudou podporovány dřeviny, které jsou považovány za rizikové a velmi rizi-

kové podle připravované novely vyhlášky 83/1996 Sb. Novela by měla zavést také nový finanční příspěvek na ochranu lesa, ovšem v daleko nižší míře, než SVOL žádal. Novelu by měla schválit vláda, účinnost se předpokládá od 1. ledna 2019. Požadavek na uplatnění příspěvku na opatření, která vlastníci v ochraně lesa provedli od srpna/září letošního roku, byl striktně odmítnut.

- Novela vyhlášky č. 83/1996 Sb., o zpracování OPRL a o vymezení hospodářských souborů – návrh předložilo MZe do meziresortního připomínkového řízení v polovině května letošního roku. Zatím nebyly oznámeny oficiální výsledky jednání. Návrh, který připravoval dva roky tým expertů a vědců, podle SVOL aktivně reaguje na aktuální potřeby lesnického

hospodaření v souvislosti s měnícími se přírodními podmínkami v důsledku proměn klimatu a lesním hospodářům umožňuje využít nejširší možné skladby dřevin odpovídajících stanovišti a regionálním podmínkám, aniž by přitom vedl k ekonomické nesamostatnosti lesních majetků.

- Novela zákona č. 226/2013 Sb., o uvádění dřeva a dřevařských výrobků na trh – jednání k vypořádání připomínek podaných v rámci meziresrotu ještě probíhají. Cílem novely bylo vymezit kompetence celních úřadů a MZe, zpřesnit principy a postupy orgánů státní správy, odstranění duplicity kontrol hospodářských subjektů a provázanost na nový přestupkový zákon. Zásadní připomínka SVOL, aby za přestupek u fyzických osob nepodnikajících byla zakotvena možnost napomenutí a uložení pokuty hrozilo až v případě podobného protiprávního jednání i v budoucnu, byla předkládatelům návrhu novelly akceptována pouze v případě nevedení systému náležité péče.

- Novela zákona č. 289/1995 Sb., o lesích – návrh postoupilo MZe do vnějšího meziresortního připomínkového řízení 4. září. K podání připomínek je stanovena měsíční lhůta. Nejedná se o komplexní novelu, řešeny jsou zejména tyto oblasti:
 - výjimka z pravidel pro použití reprodukčního materiálu v případě mimořádných událostí typu živelní pohromy,
 - možnost zakázat úmyslné těžby paušálně formou opatření obecné povahy pro celé regiony bez posuzování situace konkrétních vlastníků a s tím, že náklady ponese vždy vlastník lesa,
 - základní povinnosti odborných lesních hospodářů, jejichž činnost hradí stát, ·
 - zakotvení institutu vedení evidence odborných lesních hospodářů.

- Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský **povolil omezené a kontrolované použití přípravku Stutox I v období 29. 8.–23. 12. 2018** na pole, les a ovocné sady proti hlodavcům. Přípravek lze aplikovat pouze vložním do nor nebo do jedových staniček (podrobnosti na <http://eagri.cz/public/web/mze/uredni-desky/ministerstvo-zemedelstvi/>)

Ing. Marie Růžková
tajemnice SVOL

PRÁVNÍ PORADNA

1. **Má vlastník lesa povinnost zalesnit vytěžený les po předchozím vlastníkovi?**
2. **Lze považovat plochu zarostlou různými náletovými dřevinami za zalesněný pozemek podle zákona?**

K otázce 1: Ustanovení § 31 odst. 6 věta první zákona č. 289/1995 Sb., lesního zákona, v platném znění, (dále jen „LesZ“), stanoví, že „*holina na lesních pozemcích musí být zalesněna do dvou let a lesní porosty na ní zajištěny do sedmi let od jejího vzniku; v odůvodněných případech může orgán státní správy lesů při schvalování plánu nebo při zpracování osnovy nebo na žádost vlastníka lesa povolit lhůtu delší*“. Z účelu citovaného ustanovení je přitom zřejmé, že zde použité sloveso „zalesnit“ se váže k pojmu „zalesnění“, nikoliv k pojmu „zalesňování“. Zalesnění je pojmem širším a podle § 2 písm. i) LesZ je jím míněno jakékoliv „založení lesního porostu“, a to jak při obnově lesa, tak při založení lesa na půdě dříve nelesní. Naproti tomu zalesňováním je v § 29 odst. 1 až 3 LesZ a § 1, jakož i v ustanoveních vyhlášky č. 139/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o přenosu semen a sazenic lesních dřevin, o evidenci o původu reprodukčního materi-

álu a podrobnosti o obnově lesních porostů a o zalesňování pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa, myšleno pouze založení lesního porostu na pozemcích, které byly prohlášeny za pozemky určené k plnění funkcí lesa, tedy na pozemcích předtím nelesních; zpravidla jde o pozemky tvořící předtím součást zemědělského půdního fondu. Povinnost „zalesnit holinu“ vyplývající z § 31 odst. 6 věta první LesZ je tedy nutno chápat jako „povinnost provést zalesnění“, nikoliv „povinnost provést zalesňování“.

Právní teorie i rozhodovací praxe orgánů státní správy lesů, České inspekce životního prostředí (dále „ČIŽP“) i soudů z ustanovení § 31 odst. 6 věty první LesZ jednotně dovozuje, že nositelem povinnosti zalesnit holinu do dvou let od jejího vzniku (dále „zalesňovací povinnost“) je vlastník lesa. To vyplývá jak ze systematického zařazení této povinnosti do části páté LesZ „Hospodaření v lesích“, tak ze skutečnosti, že je to právě (a pouze) vlastník lesa, kdo je oprávněn podat žádost o prodloužení zákonné lhůty k realizaci zalesňovací povinnosti; toto pravidlo by postrádalo smysl, pokud by nositelem zalesňovací povinnosti byla jiná osoba. Stejný závěr se dá dovodit i z toho, že ustanovení § 31 odst. 6 LesZ je konkretizací obecné povinnosti zakotvené do § 31 odst. 1 LesZ („Vlastník lesa je povinen obnovovat lesní porosty stanovištěně vhodnými dřevinami a vychovávat je včas a soustavně tak, aby se zlepšoval jejich stav, zvyšovala jejich odolnost a zlepšovalo plnění funkcí lesa.“) Budiž přitom připomenuto, že vlastníkem lesa je osoba, která je jako vlastník příslušných lesních pozemků zapsána v katastru nemovitostí, pokud hospodaření v lesích zajišťuje sama, nebo osoba určené podle ustanovení § 58 odst. 1 LesZ („Práva a povinnosti vlastníka lesa podle tohoto zákona má nájemce, popřípadě podnájemce lesa, pokud smlouva mezi vlastníkem a nájemcem nebo smlouva mezi nájemcem a podnájemcem výslovně nestanoví jinak.“)

Povinnost zalesnit holinu ve lhůtě dvou let od jejího vzniku po celou dobu běhu této lhůty dopadá na aktuálního vlastníka lesa bez ohledu na to, zda byl původcem vzniku holiny, nebo zda holinu vytvořila jiná osoba, např. vlastník předchozí. Tato okolnost, tj. nesplnění zalesňovací povinnosti předchozím vlastníkem, může být významná pro výsledek řízení o případné žádosti aktuálního vlastníka lesa o prodloužení zákonné lhůty k zalesnění, neboť může být považována za důvod pro prodloužení lhůty (např. tam, kde vlastník lesa nabyl nezalesněné lesní pozemky krátce před uplynutím lhůty a její dodržení tak není fyzicky možné), na vlastní existenci zalesňovací povinnosti vlastníka lesa však nemá vliv. K obdobnému závěru dospěla i judikatura, např. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích ze dne 25. 10. 2017 sp. zn. 52 A 6/2017 – 72 (dostupné na www.nssoud.cz). S ohledem na to může být s osobou, za trvání jejíhož vlastnictví lhůta k zalesnění marně uplynula, jakož i s osobou, která se stala vlastníkem lesa s holinou až po marném uplynutí lhůty, zahájeno řízení o uložení opatření k nápravě podle § 51 odst. 1 LesZ či podle § 3 odst. 2 zákona č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, popř. i řízení o přestupku podle § 54 odst. 1 písm. e) LesZ či podle § 4 odst. 1 písm. c) nebo e) zákona č. 282/1991 Sb.

Na položenou otázku tedy může být odpovězeno zcela jednoznačně, že vlastník lesa má povinnost zalesnit vytěžený les po předchozím vlastníkovi.

K otázce 2: LesZ připouští, aby zalesňovací povinnost zakotvená v jeho § 31 odst. 6 byla splněna s využitím umělé i přirozené obnovy. To vyplývá z ustanovení § 31 odst. 6 věta druhá LesZ („Ve vhodných podmínkách je žádoucí využívat přirozené obnovy; přirozené obnovy nelze použít v porostech geneticky nevhodných.“) Při hodnocení, zda vlastník lesa splnil zalesňovací povinnost, proto není možno porost vzniklý z náletových dřevin a priori igno-

rovat, naopak je zřejmé, že i existence takového porostu může ke splnění zalesňovací povinnosti postačovat. Aby se tak ovšem stalo, musí náletový porost vyhovovat podmínkám vyplývajícím z § 31 odst. 1 LesZ, tzn., že náletový porost musí být tvořen stanovištěně vhodnými dřevinami a nesmí mít svůj původ v porostech geneticky nevhodných. Vedle toho musí porost náletových dřevin vyhovovat i podmínkám zakotveným v ustanovení § 2 odst. 3 a 4 vyhlášky č. 139/2004 Sb., tzn., že - počet a kvalita stromků jednotlivých druhů lesních dřevin musí být taková, aby bylo dosaženo zajištěného lesního porostu a vytvořeny předpoklady k dosažení druhové skladby porostu dané pro cílový hospodářský soubor,

- na pozemku musí růst nejméně 90% minimálního počtu životaschopných jedinců rovnoměrně rozmístěných po ploše s tím, že v tomto množství může být maximálně 15% pomocných dřevin, kterými se rozumí ty druhy lesních dřevin, které nejsou pro daný cílový hospodářský soubor uvedeny mezi dřevinami základními nebo melioračními a zpevňujícími.

Požadavek na rovnoměrné rozmístění jedinců po ploše nemusí být dodržen pouze při obnovách horských lesů v osmém a devátém stupni a dále v případech požadavků vyplývajících z funkčního zaměření lesa u kategorie lesů ochranných a u kategorie lesů zvláštního určení (§ 2 odst. 5 vyhlášky).

Je samozřejmě možno namítat, že splnění požadavků vyplývajících z ustanovení § 2 odst. 3 a 4 vyhlášky č. 139/2004 Sb. není nezbytné pro to, aby porost lesních dřevin na pozemku plnil v daných podmínkách funkce lesa a byl tedy lesním porostem ve smyslu § 2 písm. c) LesZ, neboť funkce lesa může plnit (a tedy lesním porostem může být) i takový porost, který vyhláškou stanovených parametrů nedosahuje, zvláště pokud jde o druhovou skladbu. Námitky tohoto charakteru se jeví jako logické zejména při zohlednění účelu § 31 odst. 6 LesZ, kterým je co možná nejrychlejší dosažení stavu, kdy funkce lesa (zejména mimoprodukční) budou po přetržce vyvolané vznikem holiny opětovně plněny.

Judikatura nicméně naznačenou argumentaci neakceptuje a vychází z premisy, že pozemek je možno považovat za zalesněný a povinnost vyplývající z § 31 odst. 6 LesZ za splněnou jediné tehdy, pokud nový porost odpovídá § 2 odst. 3 a 4 vyhlášky č. 139/2004 Sb. To lze dokumentovat na již jednou zmíněném rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích ze dne 25. 10. 2017 sp. zn. 52 A 6/2017 – 72, v němž se soud zabýval mimo jiné právě otázkou, zda zalesňovací povinnost je možno považovat za splněnou na pozemcích pokrytých porostem náletových dřevin, a formuloval přitom tyto závěry: „Za zalesnění je ... považováno založení lesního porostu podle § 2 písm. i) lesního zákona, tedy vědomé, cílené zalesnění, nikoliv uchycení se náletových dřevin. Ve vztahu k obnově lesa je pak třeba dodržet druhovou skladbu dřevin, která je stanovena v § 2 odst. 4 vyhl. č. 139/2004 Sb. tj. na obnovu lesa lze usuzovat pouze při dodržení limitu maximálně 15% pomocných dřevin. ... Dle soudu nelze k termínu „holina“ přistupovat restriktivně, neboť takový přístup by vyvolával řadu pochybností o tom, zda holina je vytěženou plochou bez jakýchkoliv náletových dřevin, či zda jde o plochu s náletovými dřevinami určitého počtu, vzrůstu a skladby.“

Lze tedy uzavřít, že plochu zarostlou různými náletovými dřevinami je možno považovat za zalesněný pozemek, pokud porost náletových dřevin odpovídá požadavkům vyplývajícím z ustanovení § 31 odst. 1 LesZ a § 2 odst. 3 a 4 vyhlášky č. 139/2004 Sb.

V Brně 16. 8. 2018

JUDr. Ing. Martin Flora, Dr.
Advokátní kancelář
Pásek, Honěk a partneři
Mendelova univerzita v Brně

Jak mohou drobní vlastníci bojovat s kůrovcem?

Poměrně často se drobným vlastníkům nasazuje psí hlava, že se nestarají o své lesy a jsou zdrojem lokálních problémů. Ale málokdo ví, že státní správa jim svými nařízeními svazuje ruce, seč může, a dělá z nich vlastníky nekompetentní, nezpůsobilé, nesvéprávné starat se zodpovědně o svůj majetek.

Soukromých a obecních lesů nepřesahujících rozlohu 50 ha je celkem přibližně 400 000 ha, tj. asi 15% z celkové výměry lesů v ČR (cca 150 000 majitelů). Nejvíce malých lesů je v soukromém vlastnictví. Na majetcích do jednoho hektaru hospodář 77,1%, na výměře 1,1–2 ha je to 11,6%, na výměře 2,1–5 ha 8,2%, na výměře 5,1–10 ha 2% a, na výměře 10,1–50 ha 0,8% soukromých vlastníků.

V dnešní hroznivé situaci je jedním z jejich problémů skutečnost, že nemohou ve svém lese sami aplikovat povolené chemické přípravky při hubení kůrovce. Znemožňuje jim to zákon 326/2004 (novela 199/2012) o rostlinolékařské péči.

Většina z nich si běžnou péčí o lesní majetek zajišťuje sama, občas s nárazovou výpomocí při těžbě a přibližování dřeva. Odstraňování klestu, zalesňování (sázení), ožínání, prořezávky a další činnosti dělají převážně sami či společnými silami s dalšími rodinnými příslušníky. Na to nepotřebují žádnou speciální kvalifikaci. To však neplatí při používání chemických prostředků v lese. K tomu je potřeba mít speciální osvědčení.

Jedním z základních prostředků boje s kůrovcem je asanace pokáceného dříví chemickými přípravky, které kůrovce kontaktním způsobem zahubí. A tady právě vyvstává pro drobného vlastníka velký problém. Podle zmíněného zákona nesmí sám jako osoba nezpůsobilá (neproškolená) nakupovat, manipulovat, osobně aplikovat povolené chemické přípravky, používat je při asanaci, ani na jeden pokácený kůrovcový strom ve vlastním lese, aby nepoškodil životní prostředí. Přestože tedy kůrovce včas odhalí, může se jen dívat, jak brouček letí k sousedům. Protože pravděpodobně v dnešní mimořádné situaci nesežene včas kvalifikovanou osobu, která mu napadené kůrovcové dříví odborně ošetří nějakým chemickým přípravkem. Ještě mu zbývá možnost rychle kontaktovat odborného lesního hospodáře a řešit asanaci s ním, nebo napadené dříví ručně odkornit.

V době, kdy hrozí velké nebezpečí z prodlení, kdy rozhodují řádově hodiny a dny, zda kůrovec vylétne, je takové nařízení obzvláště absurdní. S ohledem na situaci v lesích není proto jasné, proč by gramotný vlastník lesa, který si přečte návod, nemohl ve svém lese aplikovat malé množství povoleného chemického přípravku. Rozhodně tím žádnou velkou škodu na životním prostředí neudělá. Rozsah dopadu jeho aplikace chemického přípravku na přírodu je nepatrný a včasným zásahem toho rozhodně více zachrání.

Státní správa by proto měla urychleně udělit drobným vlastníkům lesů dočasnou výjimku na osobní aplikaci chemických přípravků při zvládání kalamitní situace v jejich lese. Do budoucna pak organizovat jejich praktická školení tak, aby jim mohlo být uděleno osvědčení o odborné způsobilosti.

Současný stav je takový, že vlastník lesa si může koupit pouze přípravky, které nejsou označeny jako přípravky určené pro profesionální použití. Ze současných povolených přípravků je to insekticid Forester. Bez osvědčení alespoň 1. stupně jej

však může použít pouze na svých veřejně nepřístupných pozemcích (např. oploce- ná zahrada), nikoliv v lese. Nebo vlastník bez osvědčení může použít Forester ve vlastním lese, pokud s žádnou komoditou z lesa neobchoduje a používá vše (dřevo, klest, aj.) pro vlastní potřebu, což je také pro praxi nevyužitelné. Navíc výrobci často záměrně využívají označení prostředků pro profesionální použití, neboť na balení pak nemusejí používat piktogramy pro nevidomé. Přísná pravidla pro práci s přípravky na ochranu rostlin prosazuje zejména ministerstvo zdravotnictví.

Ing. Jan Řezáč, Chlumec nad Cidlinou

ROZHOVOR

V polovině června letošního roku jsme navštívili lesy města Litomyšl, které spravuje odbor městských lesů pod vedením Ing. Petra Nováka.

Strakovský kopeček – ukázka podrostního hospodaření s přirozenou obnovou smrku a buku

Jak město ke svému lesnímu majetku přišlo?

Nejstarší část majetku, a sice 450 ha, získalo město údajně v r. 1405 od rytíře Toulovce Vavřince z Třemošné, který byl mj. i významným mecenášem Litomyšle a nechal zde postavit špitál. Aby v něm bylo čím topit, věnoval prý městu uvedené lesní pozemky. Tak praví pověst, písemné záznamy se ale nedochovaly. Další lesní komplex, tzv. Hrádek o výměře cca 310 ha koupilo město v r. 1632 od svobodného pána Jana Blažka. Ostatní části nabylo město až ve 20. století, a to po první pozemkové reformě od knížete Thurn-Taxisse (asi 925 ha) a po druhé světové válce z přidělů a směnou za městské rybníky (cca 255 ha). K dalšímu rozšiřování lesního majetku města docházelo zalesňováním zemědělských pozemků a nákupem lesů od drobných vlastníků. Podobně jako ostatní majitelé i město Litomyšl bylo nuceno po únorových událostech v r. 1948 předat veškerý majetek státu (v roce 1952). Znovu jsme začali hospodařit na svém v r. 1992. Současná výměra majetku je 2016 ha.

Většina městských lesů obdobné výměry je spravována formou obchodních společností založených obcemi. U vás hospodaří město prostřednictvím organizační složky. V čem vidíte hlavní výhody tohoto modelu?

Mezi městem a námi funguje přímá kontrolní i rozhodovací vazba. Pro nás lesníky je jednoznačnou výhodou, že se můžeme starat „jenom“ o les. Hospodaříme jménem zřizovatele, nejsme právnickou osobou ani účetní jednotkou. Nevstupujeme do složitých ekonomických nebo právních vztahů, náš rozpočet je součástí rozpočtu města, využíváme synergie ostatních odborů města, máme zázemí v administrativních agendách (účetnictví, registr smluv, GDPR apod.), podávání žádostí o dotace, údržbě softwaru, atd.

Jak máte majetek organizačně rozdělen? Máte nějaké vlastní zaměstnance a techniku, nebo vše zadáváte službově?

Na odboru je celkem 5 technických pracovníků, majetek je rozdělen na 3 lesnické úseky Strakov, Přívrat a Budislav. Máme v péči tři ubytovací objekty, bývalé hájovny, které pronajímáme pro rekreační účely. Lesnické služby pro cizí neposkytujeme, děláme pouze výkupy dřevní hmoty od okolních malých vlastníků, našich sousedů. Úzce a dlouhodobě spolupracujeme s místními živnostníky. O zaměstnance je v regionu boj, automobilka v Kvasínách jezdí pro lidi až do Litomyšle. Pokud jde o techniku, máme základní vybavení do pěstební činnosti, traktor s adaptéry na údržbu cest, likvidaci klestu, přípravu půdy a převoz materiálu. Na výrobu palivového dříví jsme koupili štípací automat a malou vertikální štípačku dříví. V loňském roce jsme pořídili z evropských dotací (pozn. Program rozvoje venkova) horizontální štípací stroj a další traktor, kde nás nepříjemně překvapila změna podmínek a možnost nákupu pouze traktoru s lesnickou nástavbou.

Využíváte i jiné dotační možnosti?

V minulosti se nám podařilo získat dotace z PRV na opravy lesních cest, nákupy lesní techniky, opatření po kalami-tách apod. Z OPŽP jsme vybudovali a revitalizovali některé vodní plochy a sanovali škody po povodních. Měli jsme v plánu projekt na rekonstrukci dalšího úseku lesní cesty také z PRV, ale nakonec nedošlo k jeho realizaci. Je to příliš zdouhavé, mnoho zbytečné administrativy, podmínky se mění v každém kole, více než rok trvá, než se o projektu rozhodne, další rok než přijdou peníze. V tuto chvíli řešíme administraci žádosti na posílení rekreační funkce lesa z PRV a revitalizaci rybníků v PR Maštale. V sedmém kole příjmu žádostí bychom rádi požádali o dotaci na další techniku a ochranu kultur proti zvěři. Žádáme pravidelně o příspěvky na hospodaření v lesích, které poskytuje Ministerstvo zemědělství. Na rozdíl od některých jiných krajů Pardubický žádná dotační tituly do lesů nevyhlašuje.

Jak se potýkáte s dopady sucha v posledních letech? Máte problémy s kůrovcem?

Pokud se týká této problematiky, žili jsme doposud tak trochu v „blahé nevědomosti“. Po suchém roce 2015 a 2016 u nás spadlo loni asi 800mm srážek. A i když byla zima bez sněhové pokrývky a hladina spodní vody neustále klesala, stačilo to k udržení poměrně dobrého zdravotního stavu našich porostů. O tom svědčí i to, že podíl nahodilých těžeb byl v tomto roce ve výši pouze 17%, a to převážně díky zpracování větrných polomů.

Ale i na nás v letošním roce „došlo.“ Od počátku roku do konce června napršelo pouze 300 mm, z toho v dubnu jen 16 mm. Od té doby prakticky nekápllo. Porosty začínají usychat nastojato.... A i když proti kůrovci uplatňujeme dlouhodobě nekompromisní boj především v podobě čistoty lesa a likvidace ohnisek „řezem až do čistého“, mám velké obavy, že to nebude stačit (škoda, že někteří vlastníci, na tuto základní zásadu opatření proti kůrovci zapomněli).

Na lesním majetku města převládá 4. lesní vegetační stupeň. Jak připravujete smrkové porosty na klimatickou změnu?

K posílení bezpečnosti produkce a stability porostů pokračujeme především na exponovaných stanovištích orientovaných na jih ve zvyšování podílu buku, dubu, borovice, modřínu a na oglejených, vlhčích a živnějších stanovištích orientovaných na sever zvyšujeme podíl jedle. Smrkové a bukové nárosty chceme doplňovat i douglaskou. Snažíme se maximálně využívat přirozené obnovy, která jednak snižuje náklady, ale především zajišťuje stanovištně, geneticky i fenotypově vhodné potomstvo. Na příhodných stanovištích tak umožňuje postupný vznik jednotlivě

i skupinově smíšených porostů s dostatečným počtem jedinců pro výchovu.

Jaké obnovní postupy upřednostňujete v hospodářských lesích?

Na stanovištích příznivých pro přirozenou obnovu s dostatečným zastoupením buku v mateřských porostech využíváme kombinace okrajové seče holé, doplněné v předstihu sečí clonnou. Po odtěžení mateřského porostu nárosty uměle doplňujeme modřínem, smrkem nebo borovicí. V porostech s minimálním zastoupe-

U Huberta – porušení porostního zápoje pro podporu přirozené obnovy se zastoupením jedle. Přirozená obnova na majetku dosahuje 50 %.

ním buku uvolňujeme při tzv. „uvolňovací probírce“ koruny vtroušených buku pro podporu jejich fruktifikace. Vzniklé nárosty pak využíváme jako východiska obnovy těchto porostů. Na vhodných stanovištích se zastoupením jedle umísťujeme v předstihu (8. věkový stupeň) nepravidelné clonné prvky na podporu její přirozené obnovy. Tam, kde není možné dosáhnout vzniku smíšených porostů přirozenou obnovou, využíváme násečný hospodářský způsob. Jedná se především o domýcení porostních zbytků a zabuřenělá stanoviš-

né jako např. třešeň ptačí, jilm apod. Pro zvýšení estetiky lesního prostředí vysazujeme např. i jedli obrovskou, v porostních okrajích podporujeme keřové patro. Hospodářská opatření pro Nedošínský háj budou stanovena až na základě jednání s orgány ochrany přírody. Za omezení hospodaření budeme samozřejmě žádat náhradu újmy. Požadavkem orgánů ochrany přírody v přírodní rezervaci Maštale je zachování specifických geomorfologických útvarů tzv. „skalních měst“. Tady je zámě-

rem vlastníka obnova „přestálých“ borových porostů, a to především přirozenou obnovou.

Nemáte problémy se zvěří?

Na rozdíl od kolegů z jiných regionů nemáme u nás siku ani jelena, takže by se dalo říci, že situace není zas až tak špatná. Proti okusu srnčí zvěř ale musíme chránit uměle založené kultury. Skupinové výsadby listnáčů a jedle chráníme oplocením, u liniových výsadeb modřínu používáme individuální oplůtky. V neoplocených nárostech jedle používáme repelenty.

Kozinec – přirozená obnova borovice a modřínu na holině na přirozeném borovém stanovišti

tě. Smrkové porosty včas rozčleňujeme systémem náseků pro umělou obnovu melioračních a zpevňujících dřevin. Tyto porosty jsou následně domycovány okrajovou sečí na přirozenou obnovu smrku, modřínu a borovice. Ke zvýšení produkce vysazujeme modřín také do oplocených bukových skupin.

Cca 12% lesního majetku tvoří lesy zvláštního určení. Co obnáší jejich správa?

Jedná se o příměstský rekreační les Černá hora o rozloze 37 ha, který bezprostředně navazuje na bytovou zástavbu a sportovní areál města, přírodní památku Nedošínský háj o výměře 29 ha a přírodní rezervaci Maštale o rozloze 177 ha. Nový hospodářský plán od r. 2017 počítá s domýcením silně poškozených zbytků smrkových a jasanových porostů na Černé hoře. K obnově využíváme v této lokalitě kromě dubu a jedle i dřeviny lesnicky méně význam-

Vytvořili jsme jednu režijní honitbu o výměře asi 1000 ha, 450 hektary jsme součástí společenstevní honitby, kde máme majoritní podíl. V těchto honitbách postupně snižujeme stavy srnčí zvěře. Naším cílem je dosažení takového stavu, který umožní bezproblémové odrůstání nárostů jedle.

Co považujete při správě lesního majetku za nejdůležitější?

Stabilitu. Vytvoření stabilního prostředí pro práci lidí a správu lesa. Jeho obhospodařování je dlouhodobá záležitost vyžadující dlouhodobou koncepci. Skákání zleva doprava, vytrhávání věcí z kontextu, nikam nevede.

Pokoru. Každý hajný by v tom našem uspěchaném světě měl mít čas alespoň na chvíli si sednout na pařež a s pokorou pozorovat dění kolem sebe, snažit se pochopit, kterým směrem se příroda

na konkrétním místě ubírá. Příroda sama ukáže, kudy se vydat. Stačí pak jen usměrnit její síly k dosažení kýženého výsledku.

Vizi. Tu červenou nit, na kterou postupně navlékáte pestrobarevné korálky tak, aby váš nástupce mohl bez přerušení pokračovat v započatém díle.

Co je podle Vás největší překážkou při správě lesa?

Je to velká byrokracie, přebujelá administrativa a názory lidí, kteří mají o hospodaření v lese jen mlhavou představu, ať už jde o politiku, různé iniciativy či veřejnost. Tady vidím velký smysl činnosti SVOL – komunikace a lobbying. Je to činnost dlouhodobá, výsledky nejsou viditelné hned, a někdy se i přes značné úsilí nepodaří dobrou věc prosadit. Je třeba si ale uvědomit, že někdy i dvě věty v zákoně mohou mít na hospodaření majetku zásadní dopad a že bez soustavného a společného tlaku vlastníků by se nezměnilo vůbec nic.

Děkuji za rozhovor.

Marie Růžková

Se SVOLem v ráji šumavském

V posledním květnovém týdnu strávila skupina členů středočeského Svolu doplněná o představitele vlastníků ze zbytku republiky dva dny v krásném prostředí Šumavy.

Vojenské lesy a statky, divize Horní Planá

První den jsme zamířili do vojenského újezdu Boletice. Po příjezdu do areálu rekreačního zařízení Olšina se nás ujal ředitel divize Horní Planá Petr Král, který nás doprovodil do stálé expozice Rybářská bašta, kde nás oficiálně přivítal a stručně seznámil se základními informacemi o hospodaření divize. Překvapilo nás a zároveň potěšilo jeho sdělení, že divize Horní Planá nemá problémy s kůrovcem.

Divize Horní Planá je rozdělena na šest středisek. Jedná se o čtyři lesní správy – Arnoštov, Chvalšiny, Horní Planá a Nová Pec – dále RZ Olšina a správu služeb. Obecné informace o divizi jsou dostupné na webových stránkách státního podniku, takže se spíše zaměřím na zajímavosti, které se tam nedočtete.

Na současnou situaci kůrovcové kalamity v lesnictví reagují vojenské lesy pragmatickou solidaritou v rámci podniku. V kalamitou nepostižené oblasti, mezi které patří i Horní Planá, úmyslně zašetrují mýtní porosty a hospodářský výsledek vyrovnávají z nadprodukce kalamitních divizí, aby si to v budoucnu mohly oplatit. V Horní Planě se z plánovaných 170 tis. m³ reálně těží 140 tis. m³, a to pouze v nahodilých těžbách a probírkách do 40 let. Těžební a pěstební práce jsou zajišťovány z 40 % vlastními zaměstnanci, z 60 % dodavatelsky, soutěžené v dynamickém nákupním systému. Pouze harvestorové technologie a doprava dříví jsou soutěženy na tříletá období. Těžba je realizována z 20 % lanovkami, 30 % HT, zbytek klasicky. Nezanedbatelnou činností je také práce s veřejností. Rekreačním zařízením, Rybářskou baštou, kterou si svépomocí přebudovali na krásné muzeum lesnictví a života na Šumavě, a ostatními propagačními aktivitami divize projde ročně víc než 15 tis. lidí.

Hospodaření na Horní Planě má několik regionálních specifik. Nejzásadnějším faktorem ovlivňujícím hospodaření je bezesporu obrovské množství vojáků, kteří absolvují v újezdu výcvik. Za rok je to téměř 90 tisíc. Synchronizovat hospodaření s náročným harmonogramem jednot-

livých výcviků je vskutku oříšek. Dalším významným faktorem jsou různé stupně ochrany přírody, které ovlivňují zhruba 50 % plochy divize. Z přírodních podmínek určitě stojí za zmínku široké rozmezí nadmořské výšky, která se rozpíná od 400 do 1228 m n. m.

Druhou zastávkou byly rybářské sádky Chvalšiny, kam nás již doprovodil pouze hlavní inženýr Michal Frnoch. Nebylo překvapením, když nám vedoucí sádek pan František Solon sdělil, že v konkurenci jihočeských rybníků cílí produkci hlavně na nekaprovité ryby a maximum se snaží prodat v regionu, hlavně v turisticky atraktivním Českém Krumlově.

Zastávka na letecké střelnici Ondřejov byla názornou ukázkou pracovní náplně střediska služeb. Asanace dopadových ploch pravidelně poškozovaných požárem nebo oprava a údržba vojenskou technikou poškození cest je jen zlomek činností, které středisko pro armádu zajišťuje.

S výkonem práva myslivosti nás blíže seznámil Martin Keltner, lesní správce z Arnoštova. V celkem šesti honitbách na výměře cca 26 tis. ha loví ročně 650 ks jelení zvěře, 250 ks srnčí zvěře a 600 ks černé zvěře. Na divizi provozují celkem 7 přezimovacích obůrek, kde zimuje cca 150 ks jelení zvěře z normovaného stavu 270 ks, což je překvapivě málo. Do jedné z nejnovějších a zároveň nejvýše položené obůrky Ondřejov nás pan správce zavedl. Její velikost je 14 ha, plot má po obvodu 1650 m a vybudovali ji v roce 2012. Na otázku výskytu velkých šelem pan správce přiznal pravidelný výskyt rysa, který po svém rozšíření nejprve prakticky zdecimoval populaci mufloní zvěře a výrazně snížil i populaci srnčí zvěře. Současný stav srnčí zvěře se zdá být stabilizovaný. Výskyt vlků ani medvědů zatím nebyl pozorován. Cestou po LS Arnoštov jsme v pravé poledne zahlédli na dvou místech jelena, který se nerušeně pásal kousek od cesty. Neklamný důkaz, že klid a velká úživnost jsou důležitými faktory, které mají zásadní vliv na snížení rozsahu škod zvěří na lesních porostech.

Nebyl by to ten správný výlet na Arnoštov, kdybychom nenavštívili evropsky významnou lokalitu výskytu perlorodky říční, tedy pramen řeky Blanice. Kromě perlorodek nás zde zaujal i mladý soliterní smrk, který byl v plném květu. Takže i zde bylo možné nalézt projevy stresu...

S naším průvodcem jsme se rozloučili přímo v Arnoštově v sídle lesní správy. Celý areál zářil novotou, což je jistě dobrá vizitka toho, jak si VLS svěřených budov hledí. Nebylo možné přehlédnout nerovného čtrnáctáka ve štítě hájovny, kde jsme zvyklí vidat osmeráka s umělým parožím. Venkovní část exkurze po divizi Horní Planá jsme zakončili odpoledním výstupem na Knížecí Stolec. Z tamní rozhledny jsme obdivovali zajištěné kultury pokalamitních holin, které tam způsobil orkán Kyril. Bylo obdivuhodné, jak masivně se v uměle založené smrkové mlazině zmlazovaly listnáče, hlavně javor a jeřáb. Pro nás to byl srozumitelný příklad výsledku poctivého lesnického řemesla...

Následoval návrat na základnu do Olšiny, kde jsme po večeři měli dostatek času rozebrat dojmy z příjemně stráveného dne. Po všech předešlých exkurzích na kůrovcem zničené nebo značně poškozené lokality ČR byl tento den přímo balzámem na lesnickou duši.

Na tak programově obsáhlou exkurzi s velkým počtem účastníků musím vyzdvihnout mimořádnou časovou dochvilnost vzhledem k vytyčenému programu. Že by projev vojenské disciplíny?

**BERNARDINUM, s.r.o.,
Cisterciácké opatství Vyšší Brod**

Druhý den začínal přejezdem kolem Lipenské přehrady do Vyššího Brodu, kde na nás čekal správce lesů cisterciáckého kláštera Ondřej Dušek s lesním Miro-

slavem Kubištou. Nejprve nás zavedli na překrásnou vyhlídku z Kraví hory, která se tyčí nad Vyšším Brodem. Odtud jsme měli nejen klášter, ale i celé městečko jako na dlani. Majetek o rozloze 3316 ha je rozdělen na 4 polesí, roční etát celé správy je

Smrkové porosty na lokalitě Hvězda. Foto: autor příspěvku.

35 tis. m³, celkem společnost zaměstnává 15 lidí. Podrobnější informace jsou na stránkách společnosti.

Vzhledem k omezenému časovému prostoru jsme navštívili již jen lokalitu Hvězda, kde jsme si kromě krásných smrkových porostů mýtního věku mohli prohlédnout i mohutné větrné elektrárny stojící těsně za státní hranicí s Rakouskem. Zaujala nás informace o pravidelném výskytu stabilní populace losa evropského v této lokalitě.

Exkurzi ve Vyšším Brodu jsme zakončili návštěvou kláštera, kde nás ohromil kontrast mezi stavem zchátralého exteriéru a monumentálního interiéru celého

objektu. V průběhu prohlídky se venku přehnala silná bouře, která jen podtrhla vzácný stav relativního dostatku vody v tomto regionu, který dnes již zdaleka není obvyklý.

Zpáteční cesta na Olšinu a oběd byla

už jen tečkou za zajímavými cca 30 hodinami pobytu ve velmi osvěžujícím prostředí dosud stále zelené Šumavy. Náš velký dík za to patří pořadatelům i hostitelům. Jelikož není možné takto plošně rozsáhlý region postihnout ani za měsíc, natož jeden den, již teď se těšíme na další exkurze na některé z mnoha zajímavých míst, které se nacházejí v ráji šumavském

Ing. Ladislav Hromádko
správa Kolowratských lesů
Rychnov nad Kněžnou

Ing. Martina Kopecká
Inés Kunštát, s.r.o.

Certifikace PEFC v ČR vstupuje do 5. etapy

Sdružení vlastníků a správců lesních majetků (SVSLM) zahájilo na jaře letošního roku proces tzv. recertifikace. Jde vlastně o aktualizaci údajů jednotlivých držitelů certifikátů PEFC a prodloužení těchto certifikátů na další tříleté období. Platnost stávajících certifikátů končí 30. září letošního roku, a proto byli všichni jejich dosavadní držitelé „Sdružením“ vyzváni k podání nové žádosti s aktualizovanými daty. Přihlášky měly být ideálně zaslány do 30. června. Možnost podat přihlášku k certifikaci trvale udržitelného hospodaření (TUH) je však otevřena i nadále, a to samozřejmě i vlastníků lesů, kteří dosud certifikát PEFC neměli. Každou žádost posuzuje odborná komise PEFC a teprve po jejím souhlasném stanovisku je možné nový certifikát vydat. Odborná komise zasedá pravidelně jednou měsíčně, ke dni 31. 8. 2018 projednala více než 550 žádostí a vše směřuje k tomu, aby všichni, kdo o nový certifikát již požádali, jej do konce září obdrželi. U opozdilců,

kterí snad ještě žádost podat chtějí a učiní tak v nejbližších dnech, lze předpokládat vydání certifikátu v průběhu října, pokud bude žádost úplná nebo nenastanou jiné obtíže.

V právě končící čtvrté etapě certifikace bylo vydáno více než 650 certifikátů a celková výměra certifikovaných lesů činila 1 811 407 ha. Pozitivní je, že po poklesu výměry certifikovaných lesů z roku 2016–2017, způsobených restitucemi církevních majetků, dochází k návratu na původní výměry, protože celá řada i velkých církevních majetků, po vytvoření svých organizačních struktur a konsolidaci hospodaření v nich, vstupuje aktivně do certifikačního systému PEFC a podává své přihlášky k certifikaci TUH. Za tento přístup a podporu trvale udržitelného hospodaření v lesích je nutno vyjádřit církevním majetkům poděkování a uznání.

Ing. Jelínek Petr
odborný poradce SVOL

Zájemci o členství ve SVOL jsou vítáni. Pro další informace se obraťte na naši kancelář v Pelhřimově, nebo navštivte webové stránky www.svol.cz.

Vydává: Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR, K Silu 1980, 393 01 Pelhřimov, IČO 45035652, tel./fax: 565 324 203, e-mail: info@svol.cz, vychází 3x ročně v nákladu 2000 ks. Odpovědný redaktor: Ing. Marie Růžková; za obsah příspěvků ručí autoři. Není-li uvedeno jinak, pocházejí veškeré použité fotografie z archivu SVOL. Registrováno Ministerstvem kultury ČR pod evidenčním číslem MK ČR E 17027. Vytisknuto na papíře certifikovaném PEFC.

